

Les activitats humanes i els problemes mediambientals

UN	Tots necessitem el mateix per a viure?	8
DOS	Creuant fronteres	12
TRES	A la recerca de nous horitzons	16
QUATRE	L'exploració dels recursos naturals	20
CINC	Tot a cent?	26
SIS	Una mica més que producció: els serveis	32
SET	Així ens desplaçem d'un lloc a altre	38
VUIT	Viatgem o fem turisme?	44
NOU	Podem saber on es viu millor?	50
DEU	Depèn també de nosaltres	54

INTRODUCCIÓ

Hui en dia no deixem d'escollar en els mitjans de comunicació notícies sobre el canvi climàtic, la contaminació acústica, ambiental i marina, la insuficiència d'aigua, els gasos de l'efecte d'hivernacle, mareas negres, incendis... pareix que la terra està extenuada i que els causants d'aquest desastre som els éssers humans.

En aquesta unitat, estudiarem en **què i com treballen** les dones i els homes per a obtenir tot allò que considerem necessari, útil, bonic... i les conseqüències d'estes activitats per al planeta i per tant per a la vida de totes i tots.

Farem una aproximació als aspectes que componen les activitats econòmiques, i farem al·lusió al problema de les desigualtats. Segurament has sentit parlar del **Tercer Món**, dels països pobres i els països rics, del **nord industrial** i del **sud subdesenvolupat**. Tots aquests conceptes ens parlen d'una riquesa, d'uns recursos desigualment repartits.

En primer lloc vorem com la gent del món, té dificultats per a canviar de lloc de residència i treballar a altres països, segons el lloc d'origen. Vorem com la nostra manera d'organitzar la producció dels béns i serveis que consumim genera conseqüències mediambientals no sols per a nosaltres.

SECTOR PRIMARI	SECTOR SECUNDARI	SECTOR TERCIARI
Agricultura	Mineria	Transports
Ramaderia	Producció d'energia	Comunicacions
Pesca	Indústria	Comerç i finances
Caça	Construcció	Equipaments socials
Bosc		Professions liberals

Divisió dels sectors productius segons Fisher i Clark.

En els països desenvolupats algunes activitats del sector terciari conformen un nou sector: el quaternari.

Les desigualtats fan referència a tots els aspectes que componen la vida econòmica dels diferents països i zones. Pel que estudiarem els diferents nivells de desenvolupament els quals fan referència a l'explotació dels recursos naturals, l'elaboració de productes i els serveis, dedicant especial atenció als mitjans de transports, i al turisme.

Desenvolupament econòmic és sinònim de riquesa? Hi ha activitats econòmiques que generen més riquesa que altres? Són les activitats econòmiques les causants de les desigualtats? És pot produir per a tots els habitants de la terra, al nivell de consum del primer món? És pot arribar a un desenvolupament sostingut de l'anomenat Tercer Món sense que afecte al nivell de desenvolupament del primer món?

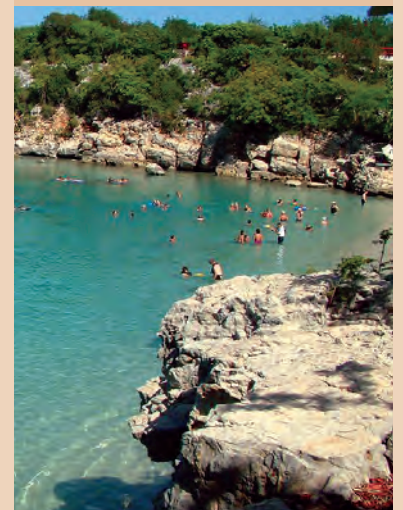
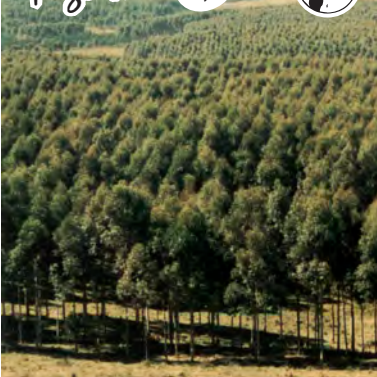

Figura 1

Plantacions de eucaliptus per a la producció de carbó vegetal.

Figura 2

Fàbrica de filat i tèxtil.

Figura 3

Vaixell pesquer.

Figura 4

Pedrera d'àrids Picassent.

UN

TOTS NECESSITEM EL MATEIX PER A VIURE?

Iniciem aquesta unitat fent un repàs a conceptes, idees, fets, que tu coneixes per haver-les estudiat, per la teua pròpia experiència o perquè les has escoltat a través dels mitjans de comunicació. T'ajudarem amb algunes imatges, documents i exercicis.

1. Enquesta inicial. Que consideres imprescindible per a viure?

Ordena en la segona columna les necessitats de la taula segons cregues que són més imprescindibles per a viure i en la tercera columna segons cregues que és més perjudicial per al medi ambient.

	NECESSARI	CONTAMINANT
1. Aigua		
2. Televisió		
3. Energia		
4. Telèfon mòbil		
5. Aliments		
6. Llibres		
7. Medicines		
8. Un llit		
9. Roba		
10. Videoconsola		

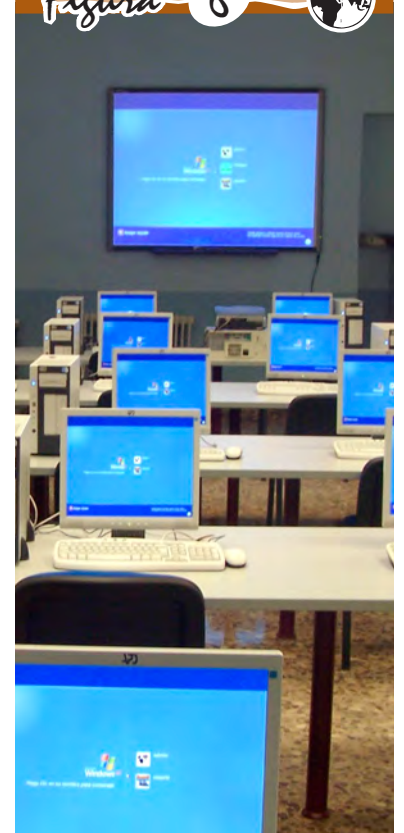
2. Descriu les figures des de la 1 fins a la 12 i ompli després el quadre que t'aportem. Fes una valoració (del 1 al 10) des de la més necessària fins a la menys i des de la més contaminant fins a la menys

Figura 5

Plataforma petrolífera.

Figura 6

Sala ordinadors.

Figura 7

Central Tèrmica.

Figura 8

Hospital.

Granja avícola.

Turisme de sol i platja.

Trànsit.

Venedor ambulat a Bangla Desh.

Imatge	Sector activitat	Persones	Grau mecanització	Impacte mig
1.				
2.				
3.				
4.				
5.				
6. Central tèrmica	Secundari	Poques	Alt	Alt (emissió CO ² i sofre)
7.				
8.				
9.				
10.				
11.				
12.				

3. Llig atentament el document 1 sobre el turisme. Fes una relació dels problemes mediambientals que apareixen.

Document 1

Paradisos en perill d'extinció

El turisme i el canvi climàtic es converteixen en depredadors dels espais naturals. La revista Forbes publica la llista de les destinacions més amenaçades del món. Si eres amant de la natura, millor conforma't amb veure-la en postals.

En les últimes cinc dècades, el fenomen del turisme ha passat de desplaçar 25 a quasi 700 milions de viatgers a l'any, i a llocs cada vegada més remots.

Els habitants del Tíbet observen com l'arribada de turistes s'està multiplicant de forma preocupant. En pocs anys, la regió asiàtica ha assistit a un 'boom' de la construcció d'hotels. En els primers deu mesos de 2006, el Tíbet va rebre a 2.25 milions de turistes, el que suposa un augment de més del trenta per cent en les visites respecte a l'any anterior, segons dades de l'Institut. A més, les organitzacions ecologistes de la zona denuncien que un tren turístic de luxe unirà Qinghai amb el Tíbet a la fi d'enguany, amb el que més de 1.215 milles de territori es veuran afectades per la seua construcció...

El pas dels turistes i la usurpació urbana estan acabant amb el parc nacional de Everglades a Florida. L'ecosistema del paratge subtropical més

gran dels Estats Units viu contínuament amenaçat des de l'any 1993, segons l'estudi del Worldwatch Institute. El que fins a mitjans dels anys 80 era un refugi d'espècies en perill d'extinció, com la pantera, s'està convertint avui en una gran àrea recreativa amb desenes d'hotels i, fins i tot, zones comercials dirigides als turistes.

Redacció (06/06/2007).

Construcció d'un hotel al Tibet.

4. Enumera i identifica en les activitats productives que han aparegut. Digues quines necessitats satisfan i els problemes mediambientals que generen.

5. Recapitem. Amb la informació que has treballat en aquesta activitat, creus que es relacionen les activitats productives amb el medi ambient? Explica com es produeix aqueixa relació.

DOS

Quadre 1

Període	Morts	Deportats, detinguts
1990-2001 Mèxic - EEUU *	3.000	15 milions *
1989-2002 Marroc - Espanya **	8.000 - 10.000	

* Dades d'un Estudi de població de Tijuana

** Dades de l'Institut Universitari Europeu

CREUANT FRONTERES

Ací veurem com i per què les persones es desplacen per a millorar les seues condicions de vida.

6. Consulta el quadre 1. Quines conseqüències té per a les seues vides? Què opines sobre aquests fets?

A continuació anem a analitzar uns documents de diferent procedència, sobre la importància econòmica de l'emigració i els drets de les persones.

Document 2

Ciutats frontereres

Ciutat Juárez, el fracàs de la civilització: 360 dones assassinades, 600 desaparegudes. Ciutat Juárez és una ciutat que s'ha fet tristament famosa pels assassinats de dones que s'estan produint. Des de 1993 fins a la data actual han desaparegut 600 i han mort assassinades més de 360. Ciutat Juárez es troba a Mèxic, en l'estat de Chihuahua, abans era cridada "Pas del Nord" per estar situada en la frontera amb EE.UU, a la vora del riu Brau del Nord.

El "desenvolupament econòmic" es basa en l'explotació de les treballadores de les empreses maquiladoras, on empren a menors d'edat amb sous d'una desena part inferiors i amb una situació fiscal privilegiada. Es produeixen 200.000 articles diferents per a les majors transnacionals nord-americanes per exemple: Ford, GM, GE, Chrysler, Johnson & Johnson, Yazaky, RCA Thompson, Philips, Zenith, Siemens, etc.. Es fabrica un televisor cada tres segons, i un ordinador cada set segons.

Acomiaden a les seues empleades per arribar dos minuts tard al treball i sense indemnització. Habiliten transport per a garantir que les treballadores arriben a temps a la porta de la fàbrica, però no hi ha transport de retorn, pel que, el trajecte del seu treball a casa es converteix en un perill, moltes d'elles han estat assassinades o han desaparegut.

Mar Molina El Inconformista Digital
23 de desembre del 2003.

Creus en memòria de les "morts" de Ciutat Juárez.

Cinc morts en un assalt en la frontera de Ceuta; Zapatero mobilitza a 480 soldats

Els 'sense papers', al voltant de 500, van usar escales rudimentàries en un assalt organitzat. Rabat anuncia un reforç de 1.600 efectius per al seu control fronterer.

Dijous, 29 de setembre de 2005

Frontera de Melilla.

7. Llig atentament els documents 2, 3, 4 i 5. Quines aportacions realitzen els emigrants als països de destinació? Qui té dret al treball? i el deure?

8. Creus que és just arriscar la vida per a aconseguir un treball “digne”?

Document 3

El PIB espanyol ha pujat un 2,6% anual gràcies als immigrants

Sense l'aportació estrangera haguera descendit un 0,6% per any

Raquel Vázquez, del servei d'estudis de Caixa Catalunya, ha explicat a la Cadena Ser les causes d'aquest increment: “La immigració ha suposat més del 50% del creixement d'ocupació”. Raquel descrivia a més com els immigrants han tingut una influència directa en l'augment del consum privat

i la demanda d'habitatge, que són els factors que expliquen el PIB.

El pes dels immigrants en el nostre país està per sobre de la mitjana europea, encara que només tres països haurien experimentat un creixement del PIB en l'última dècada sense l'aportació estrangera: França, Irlanda i Finlàndia.

28-08-2006 Cadenaser.com

Document 4

Drets humans per a tots

Adoptada i proclamada per la Resolució de l'Assemblea General 217 A (III) del 10 de desembre de 1948.

El 10 de desembre de 1948, l'Assemblea General de les Nacions Unides va aprovar i va proclamar la Declaració Universal de Drets següents. Després d'aquest acte històric, l'Assemblea va demanar a tots els Països Membres que publicaren el text de la Declaració i disposaren que fóra “distribuït, exposat, llegit i comentat en les escoles i altres establiments d'ensenyament, sense distinció fundada en la condició política dels països o dels territoris”.

Article 13, 2. Tota persona té dret a eixir de qualsevol país, fins i tot del propi, i a regressar al seu país.

Article 23, 1. Tota persona té dret al treball, a la lliure elecció del seu treball, a condicions equitatives i satisfactòries de treball i a la protecció contra l'atur.

Article 25, 1. Tota persona té dret a un nivell de vida adequat que li asseure, així com a la seua família, la salut i el benestar, i especialment l'alimentació, el vestit, l'habitatge, l'assistència mèdica

i els serveis socials necessaris; té així mateix dret a les assegurances en cas d'atur, malaltia, invalidesa, viduïtat, vellesa o altres casos de pèrdua dels seus mitjans de subsistència per circumstàncies independents de la seua voluntat.

Grup pro drets humans manifestant-se enfront del capitolí per al tancament de Guantanamo.

Malaysia	57	0.50
Mauritius	58	0.50
Trinidad & Tobago	59	0.50
Kuwait	60	0.50
Montenegro	61	0.49
Seychelles	62	0.48
Uruguay	63	0.48
Bosnia	64	0.48
Brazil	65	0.48
Mexico	66	0.47
TFYR Macedonia	67	0.47
Morocco	68	0.47
St. Vincent	69	0.47
Serbia	70	0.47
Grenada	71	0.47
Maldives	72	0.46
St. Lucia	73	0.46
Costa Rica	74	0.46
Saudi Arabia	75	0.46
Venezuela	76	0.46
China	77	0.45
Belarus	78	0.45
Jordan	79	0.45
Colombia	80	0.45
Oman	81	0.44
Thailand	82	0.43
Algeria	83	0.42
Belize	84	0.42
Dominican Republic	85	0.42
South Africa	86	0.42
Tunisia	87	0.41
Georgia	88	0.41
Panama	89	0.41
Ukraine	90	0.41
Egypt	91	0.41
Tonga	92	0.41
Lebanon	93	0.40
Kazakhstan	94	0.40
El Salvador	95	0.40
Peru	96	0.40
Ecuador	97	0.40
West Bank & Gaza	98	0.40
Fiji	99	0.39
Botswana	100	0.38
Azerbaijan	101	0.38
Philippines	102	0.38
Gabon	103	0.37
Syria	104	0.37
Iran	105	0.37
Senegal	106	0.37
Albania	107	0.37
Guatemala	108	0.37
Libya	109	0.36
Suriname	110	0.36
Moldova	111	0.35
Paraguay	112	0.35
Namibia	113	0.35
Sri Lanka	114	0.35
Cape Verde	115	0.34
Indonesia	116	0.34
Armenia	117	0.33
Guyana	118	0.33
Bolivia	119	0.33
Swaziland	120	0.32
Mongolia	121	0.32
Nicaragua	122	0.31
Uzbekistan	123	0.31
India	124	0.31
Samoa	125	0.29
Vietnam	126	0.29
Pakistan	127	0.28
Yemen	128	0.28
Cuba	129	0.28
Honduras	130	0.27
Equatorial Guinea	131	0.27
Djibouti	132	0.26
Lesotho	133	0.25
Bangladesh	134	0.25
Kyrgyzstan	135	0.25
Sudan	136	0.24
Cameroon	137	0.24
Angola	138	0.23
Turkmenistan	139	0.22
Bhutan	140	0.22
Vanuatu	141	0.21
Ghana	142	0.21
Tajikistan	143	0.21
Gambia	144	0.21
Côte d'Ivoire	145	0.20
Benin	146	0.19
Nepal	147	0.19
Papua New Guinea	148	0.19
Cambodia	149	0.18
Lao PDR	150	0.18
Togo	151	0.17
Congo	152	0.17
Kenya	153	0.17
Mauritania	154	0.17
Nigeria	155	0.17
Comoros	156	0.17
Zimbabwe	157	0.16
Uganda	158	0.16
S. Tomé & Príncipe	159	0.15
Haiti	160	0.15
Guinea	161	0.15
Tanzania	162	0.15
Zambia	163	0.14
Rwanda	164	0.14
Burkina Faso	165	0.14
Solomon Islands	166	0.13
Madagascar	167	0.12
Mozambique	168	0.12
Mali	169	0.12
Timor-Leste	170	0.11
Sierra Leone	171	0.11
Ethiopia	172	0.10
Burundi	173	0.09
Central African Rep.	174	0.09
Malawi	175	0.09
Congo, D.R.	176	0.08
Entrea	177	0.07
Guinea-Bissau	178	0.04
Myanmar	179	0.04
Chad	180	0.04
Niger	181	0.03

Document 5

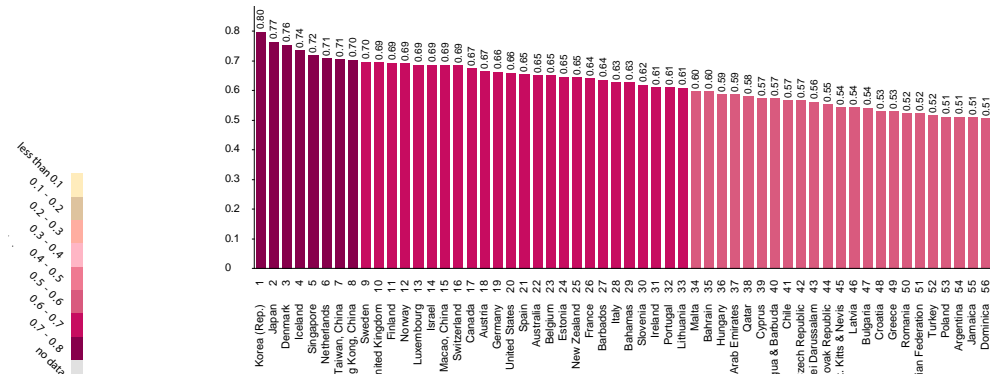
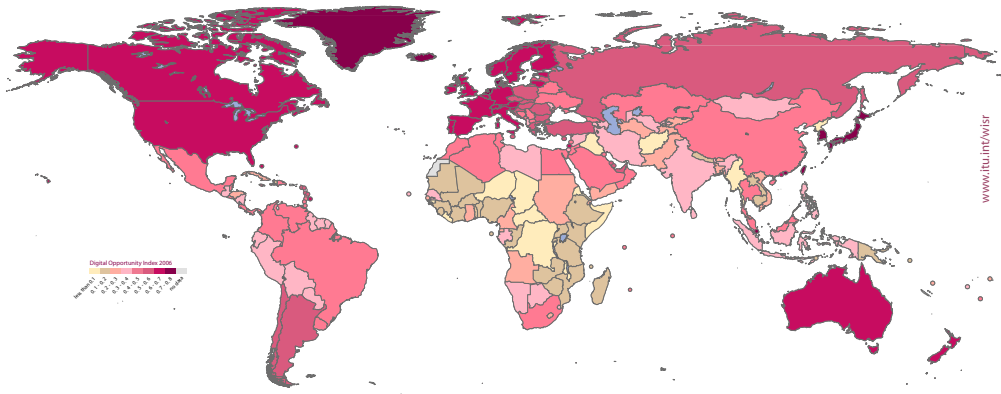
Constitució Espanyola de 1978

Article 13, 1. Els estrangers gaudiran a Espanya de les llibertats públiques que garanteix el present Títol en els termes que estableixen els tractats i la llei.

Article 35, 1. Tots els espanyols tenen el deure i el dret al treball, a la lliure elecció de professió o ofici, a la promoció a través del treball i a una remuneració suficient per a satisfer les seues necessitats i les de la seua família, sense que en cap cas pugui fer-se discriminació per raó de sexe.

9. Observa el mapa dels països on hi ha majors oportunitats. Quins països són els que ofereixen el màxim? Per què creus que el govern de la República Dominicana publica aquesta imatge? Què aporten els immigrants als països d'origen? Reconstrueix les possibles rutes (terrestre, aèria, marítima) i els punts conflictius que hauria de fer un ciutadà/ana dominicà/a per a anar als països on hi ha més oportunitats.

Digital opportunity 2005/2006

10. Ara anem a fer un breu recorregut per la teua història personal. Hauràs de preguntar a les teues familiars per a reconstruir algunes dades. Anem a veure, a través de la teua família, com les persones cerquen el lloc i l'ocupació que els permet viure millor. Pots utilitzar com esquema la fitxa següent.

JO.....
 Lloc de naixença
 Ocupació Estudiant
 PARE..... MARE.....
 Ocupació.....Ocupació.....
 Lloc de procedència.....Lloc de procedència
 AVI.....ÀVIA.....AVI.....ÀVIA.....
 Ocup.....Ocup.....Ocup.....Ocup.....
 Lloc.....Lloc.....Lloc.....Lloc.....

- Digues quins eren els motius principals que van originar el canvi de residència, si en va haver-hi, si van tenir alguns obstacles i quins.
- Digues a quin sector d'activitat (Primari, Secundari, Terciari) es dedica/va cada membre de la teua família.
- Tria el mapa que necessites, i reflecteix en ell, mitjançant punts, els llocs de naixença de la teua família.

11. Posada en comú grup/classe. Posar en comú els llocs d'origen dels pares, mares, avis i àvies i realitzeu un mapa de punts amb la informació de tots els companys/as de la classe, completant el mapa personal. Pots utilitzar punts de diferents colors per a cada generació, per exemple, els avis i àvies en roig, els pares i mares en verd i el teu i els teus companys i companyes en blava.

Elabora una estadística i una representació gràfica amb les dades sobre el sector de les activitats que realitzaven. Elabora tres diagrames de barres, un per a cada generació, i una barra diferent en cada diagrama per als homes i altra per a les dones.

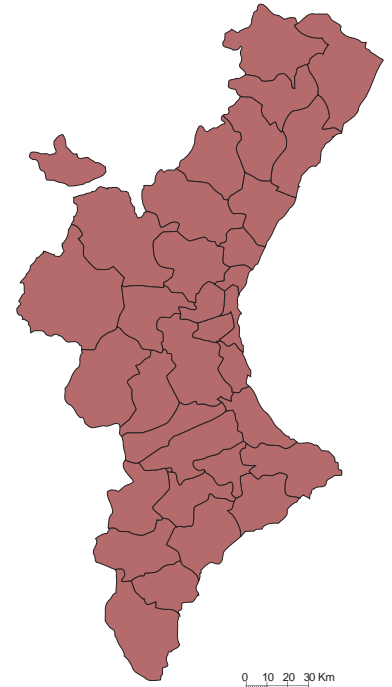
12. Es tracta ara d'elaborar un text on expliques:

PRIMER. Les teues idees sobre si qualsevol persona pot accedir a un treball digne arreu del món.

SEGON. En els casos familiars que s'han exposat en la classe sobre els desplaçaments es podrien comparar a la situació actual?

TERCER. Explica també si creus que seria possible mantenir el nostre actual ritme de vida sense deteriorar l'equilibri mediambiental.

Figura 14

Mapa Comarcal de la Comunitat Valenciana.

Figura 15

Mapa Provincial d'Espanya.

TRES

Figura 16

A LA RECERCA DE NOUS HORIZONS

En aquesta activitat anem a aprofundir sobre les migracions. Es tracta de conèixer els motius que duen a les persones a desplaçar-se d'un a altre lloc i les condicions en les quals ho fan. Per a ajudar-te et presentem algunes notícies, imatges i dades perquè ordenes les teues idees sobre aquest aspecte.

13. Llig amb atenció el document 6 i 7. Relaciona les dades d'ocupació dels diferents països del quadre 3 amb eixos documents. Explica com pot afectar als països amb predomini de l'activitat agrària una catàstrofe "natural". Per quins motius abandonaries el teu país (temporal o permanentment)? I en quines circumstàncies estaries disposat a fer-ho? Quines condicions mínimes t'agradaria trobar en relació als dret laborals, habitatge, documentació, acollida,...

Quadre 2. Evolució de la població activa espanyola per sectors %.

ANYS	PRIMARI	SECUNDARI	TERCIARI
1900	69,6	15,2	15,2
1910	66,6	16,3	17,1
1920	59,1	21,7	19,2
1930	54,8	24,3	21,7
1940	51,9	24,0	24,1
1950	49,6	25,5	24,9
1960	41,7	31,7	26,6
1970	24,8	37,3	36,5
1981	14,4	35,3	40,4
1987	13,7	29,3	46,1
1996	8,9	31,3	59,8
2006	4,6	29,7	65,7

Quadre 3. Població activa en % d'alguns països en els tres sectors econòmics.

PAÍS	PRIMARI	SECUNDARI	TERCIARI
Espanya	8,9	31,1	60
EUA	3	25	72
Alemanya	2,9	36	61,1
Afganistan	67,8	16,5	15,7
Xina	65,2	18,6	16,2
Congo	75	13	12
El Marroc	45	25	30
Israel	3,5	28,6	67,9
Índia	66,4	16	17,6
Equador	35	21	44
Argentina	12	31	57
Japó	5,8	34	60,2

Document 6

Record d'un emigrant

No vaig poder contenir-me. Et vaig parlar, sense cap dubte, dels meus quaderns, aquells quaderns que m'enviava una acadèmia de Sant Sebastià. Me'ls emportava al camp, amb algun llibre de consulta. I era que en les estones de descans, a l'abric d'unes mates o d'un molló, estudiava, repassant aquells quaderns de matemàtiques, de càlcul, per a adquirir, en la mesura que podia, una cultura que em permetera, en el futur, trobar una **ocupació** en la ciutat.

Perquè jo, José, somiava d'anar-me'n del poble. Per aquells anys cinquanta, quasi tots els joves del camp teníem eixa obsessió. Havíem viscut una postguerra duríssima, amb massa humiliacions. Els pares estaven envellits i cansats. Els nous rics havien anat fent-se amb quasi totes les terres dels pobres. Ja ni tan sols era fàcil treballar com a peó, perquè el camp es **mecanitzava** i sobrava la mà d'obra.

R. RUBIO, *La puerta*.

Document 7

Catàstrofes “naturals”

El nombre de situacions per les quals les persones fugen com a conseqüència de problemes mediambientals augmenta a un ritme alarmant. Serageldin, el president del Consell Mundial de l'Aigua, va afirmar ja en 1999 que havia més refugiats a conseqüència dels problemes mediambientals que per les guerres. Segons les seues estimacions, el nombre de refugiats per aquests motius ascendia llavors a 25 milions i preveia que aqueixa quantitat es multiplicaria per quatre per a 2005 (del periòdic holandès 'Trouw' del 30 de novembre de 1999).

A pesar d'aquests grans fluxos de refugiats mediambientals, no existeix cap instància que s'ocupe explícitament d'aquesta classe de refugiats, ni els preste cap tipus d'ajuda estructural.

Després d'algunes catàstrofes, com són les inundacions, la gent torna al cap d'un temps a les

seues terres i comença la reconstrucció, desgraciadament sota l'amenaça d'una següent inundació. Es donen no obstant això circumstàncies en les quals la gent ja no pot tornar a les seues cases, com per exemple en el cas de la construcció de preses. O també circumstàncies en les quals la gent podria tornar però sense cap perspectiva com en els casos de llargues sequeres. Els refugiats no solament pateixen la falta de perspectives, sinó també la falta de reconeixement jurídic.

FUNDACIÓ LiSER Creada en 2002 a Holanda per al reconeixement dels refugiats mediambientals.

Pots cercar més informació en l'article del Panell Intergovernamental d'abril de 2007 sobre el canvi climàtic en la següent pàgina web: www.ipcc.ch/SPM6avr07.pdf

14. Llig amb atenció el document 8 i 9. Consulta les dades del quadre 3. Elabora una relació dels motius que duen a les persones a emigrar. Digues el que esperen trobar en el país de destinació. Correlaciona les destinacions amb els motius i els països d'origen que apareixen en els documents. Quins diferents tipus d'emigrants hi ha? Utilitza una taula semblant a aquesta.

	País d'origen	Motiu	País de Destinació	Expectatives
Document 7.				
Document 8.				
Document 9.				
Uns altres				

Document 8

Centenars d'indígenes Awá van escapar de les seues terres en el sud de Colòmbia

Més de 1.000 membres d'un grup indígena es van refugiar en una escola per a escapar dels combats en el seu territori al sud de Colòmbia.

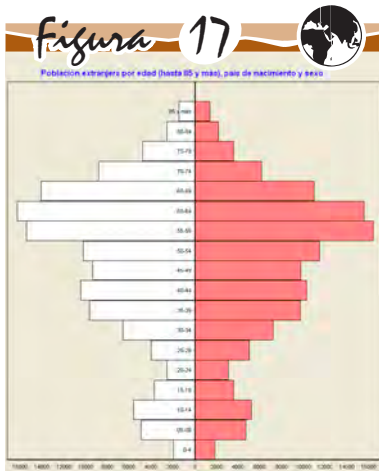
Colòmbia, 21 de setembre 2007 (ACNUR)

Refugiat: persona que es troba fora del seu país d'origen i no pot retornar a causa d'un temor bé fundat de persecució a causa de la seua raça, religió, nacionalitat, opinió política o pertinença a un determinat grup social.

Asil: persones que fugen del seu propi país i cerquen protecció en un segon Estat, protecció legal i l'assistència material que duu amb si. Com a conseqüència d'una sèrie d'esdeveniments polítics i militars, el major grup de nous sol·licitants d'asil en 2002 ho van compondre 59.000 ciutadans iraquians.

Desplaçats interns: víctimes de situacions similars a les dels refugiats però que han romàs en el seu propi país.

“Refugiats mediambientals” són aquelles persones que es veuen forçades a abandonar temporal o permanentment el seu entorn a conseqüència d'una forta deterioració d'aqueix entorn (per causes naturals o humanes) pel que la seua existència i /o la seua qualitat de vida es veuen seriosament pertorbades.” “La deterioració de l'entorn implica qualsevol canvi físic, químic i/o biològic de l'ecosistema, que ho fa temporal o permanentment inadequat per a ser habitat.”

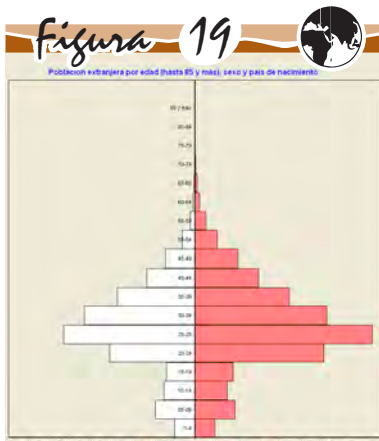
Residents del Regne Unit en 2006 a Espanya.

Elaboració pròpia. Font: INE.

Residents de Mali en 2006 a Espanya.

Elaboració pròpia. Font: INE.

Residents de Bolívia en 2006 a Espanya.

Elaboració pròpia. Font: INE.

Document 9

Hines invertirà 720 milions en cases per a jubilats europeus

La promotora immobiliària d'origen tejanu (EUA) Hines va anunciar ahir que invertirà 720 milions d'euros en el mercat residencial de Catalunya i Andalusia a través d'un fons que ha constituït amb el fons de pensions californiano Calpers. Segons va explicar el director general de la companyia a Espanya, Eduard Fernández, els habitatges seran "exclusius" i aniran destinats sobretot a jubilats del nord d'Europa que vulguen retirar-se a Espanya.

"No es tracta exactament de segona residència, sinó de primer habitatge per a gent d'altres Estats europeus. El 35% dels jubilats alemanys i el 25% dels britànics volen traslladar-se a altres països quan deixen de treballar. I el 50% d'ells desitgen anar a Espanya", va explicar Fernández.

LL. P. - Barcelona - 08/11/2006.

15. Observa les figures 17, 18, 19 i el quadre 4. Compara els diferents mitjans de transport que utilitzen els diferents emigrants. Correlaciona els tipus de transport amb l'origen dels emigrants.

Quadre 4. Tràfic aeri internacional de passatgers per zona geogràfica i anys. 2004

Europa	87.076*
Amèrica del Nord	1.484
Carib i Amèrica del Sud	4.981
Àfrica	1.371
Uns altres	527.

*Milers de persones Font: Ministeri de Foment INE 2007

Font: INE, 2004.

16. Descriu les imatges de la figura 20. Compara el mapa amb les imatges anteriors. Segons el seu origen, edat i sexe. A quina activitat creus que es dedicaran i quina província serà la seva principal destinació?

17. Fem un guió de treball

En les tres activitats anteriors t'hem presentats una sèrie de documents, notícies, dades, figures, etc. Es tracta ara d'elaborar un guió de treball on plantejges quins aspectes hauràs de conèixer sobre l'accés al treball en el món, la distribució de les activitats productives i els recursos, i la contaminació que provoquen. Pots ajudar-te amb aquest esquema.

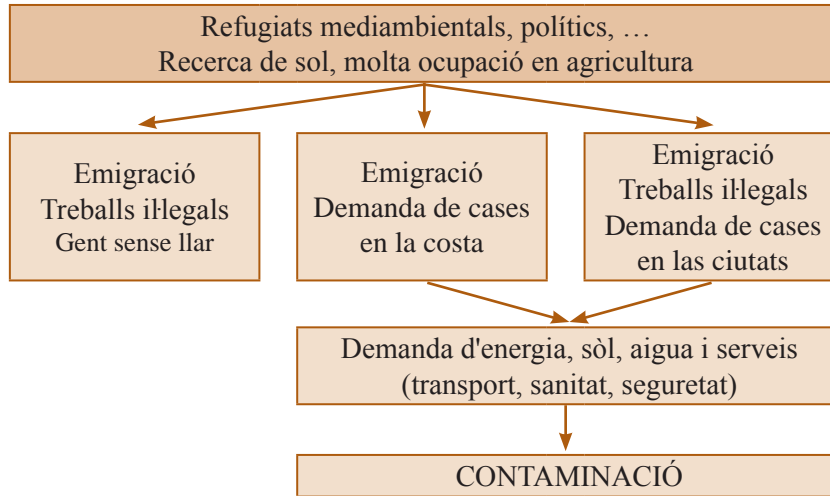
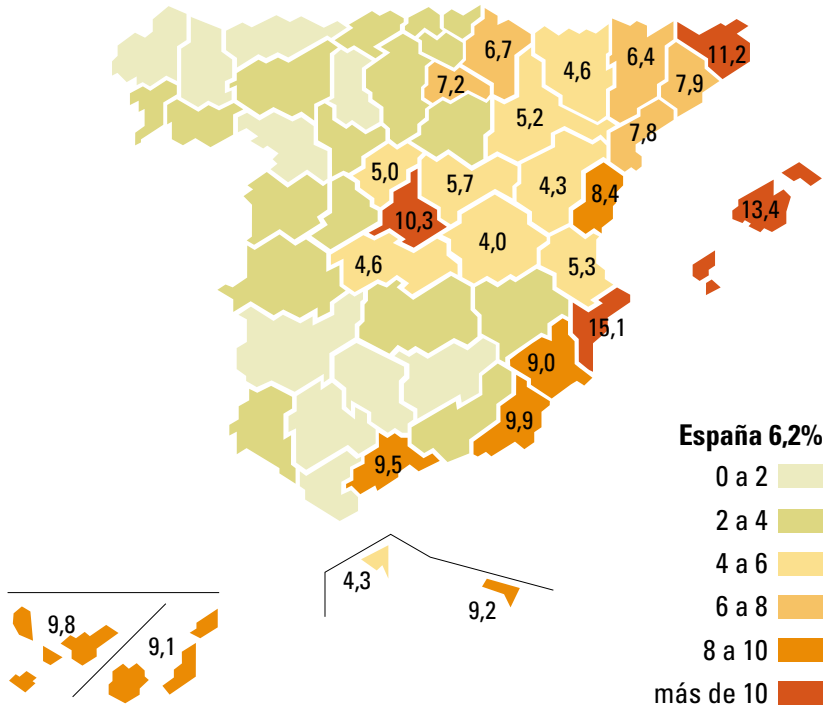

Figura 20

Figura 21

Percentatge d'estrangers sobre la població total resident.

Quadre 5. Principals productors d'alguns minerals*.

Alumini**	
EEUU	3.779 (16%)
Rússia	3.146 (13%)
Xina	2.618 (11%)
Canadà	2.390 (10%)
Austràlia	1.714 (7%)
Coure**	
Xile	4.383'6 (35%)
EEUU	1.600'0 (13%)
Indonèsia	765'0 (6%)
Austràlia	735'0 (6%)
Canadà	614'0 (16%)
Mercuri***	
Espanya	1.351'9 (36%)
Rússia	1.100 (30%)
Kirguizstán	630 (17%)
Xina	225 (6%)
Algèria	225 (6%)
Or***	
R. Sud-africa	447 (19%)
EEUU	340 (14%)
Austràlia	303 (13%)
Xina	168 (7%)
Canadà	159 (7%)

*L'Estat del món, 2001(Pag. 103)

** Milions de tones *** Tones

SECTORS PRODUCTIUS

La classificació de la població activa, és a dir, dels que estan ocupats en les diferents activitats, inclou en el **sector primari** els treballadors dedicats a l'explotació dels recursos naturals: agricultura, ramaderia, silvicultura, pesca o mineria són activitats pròpies d'aquest sector; el **sector secundari** agrupa els que es dediquen a activitats industrials, i el **sector terciari** comprèn tots els serveis que funcionen en una societat, com el transport, el comerç, l'administració, la policia, la sanitat, l'educació, la banca, etc. Hui, la construcció s'ubica, generalment, en el sector secundari.

QUATRE

L'EXPLOTACIÓ DELS RECURSOS NATURALS

Des dels orígens de la humanitat, el medi ha abastit a les persones d'aliments i matèries primeres per a realitzar els seus utensilis. El que fa que la situació actual i des de fa uns dos-cents anys siga distinta és el ritme vertiginós de l'explotació dels recursos i les seues conseqüències mediambientals. En aquesta activitat anem a estudiar quins recursos s'exploten en l'actualitat, per a què els utilitzem i quins desequilibris provoquen.

En primer lloc anem a recordar quin nom reben les diferents activitats productives que es realitzen. Llig amb atenció la definició dels sectors productius.

18. Poseu exemples de diferents oficis per a cadascun dels sectors productius. A partir de la informació que t'aporten els quadres 2 i 3 de la pàgina 16, digues quin ha estat l'evolució dels sectors productius a Espanya i quin és el més important en l'actualitat. Quines diferències trobes amb altres països? I entre ells?

Una necessitat bàsica és l'alimentació, encara que l'estudi de l'agricultura ho farem amb major profunditat en l'activitat 3B, anem a analitzar ara alguns documents i figures. Observa la gràfica de la figura 22.

19. A què es destinen una gran part dels cereals que es produeixen en el món?

A més dels aliments, utilitzem gran quantitat d'articles i serveis per a cobrir les nostres necessitats (mobles, cases, cotxes, llibres, aparells elèctrics...), fabricar-los i fer-los funcionar (cuinar, obtenir calor, calfar aigua, desplaçar-nos) requereix matèries primeres i energia. Les matèries primeres s'obtenen de la natura i poden ser d'origen animal (llet), vegetal (cotó) i mineral (carbó) serveixen per a consumir-les directament o com matèries primeres per a altres indústries llet → yogourt, cotó → pantalons, carbó → acer.

Les fonts d'energia també s'obtenen de la natura i serveixen per a produir força i calor; Algunes són fòssils o no **renovables** (carbó, petroli, gas) i altres renovables (vent, sol, aigua, mar), ja que produeixen energia sense consumir la font que la causa es consideren inesgotables.

20. Entre els components del grup, enumereu les matèries primeres que formen part en l'elaboració de 3 objectes quotidians i en el seu procés d'elaboració. Cerqueu quines són les matèries que es necessiten en la producció d'un ordinador, les finestres de la classe i la tinta del bolígraf. Comprova en el quadre 5 si apareix alguna de les matèries que heu nomenat. Quins països són els majors productors en cada cas?

21. Observa la figura 23 i descriu l'impacte ambiental de l'exploració minera.

22. Sobre un planisferi i les dades del quadre 6 i 7 elabora un cartodiagrama. Construeix una barra per a cada àrea, amb els valors del consum de petroli en el món, de color taronja i altra de color negre per a la producció. Descriu les diferències que observes entre la producció i el consum d'aquesta energia.

Quadre 6. El consum d'energia en alguns països del món.

País	Consum (kwh/hab.any)
Bangladesh	1.778'20
Iemen	2.289'58
Congo	3.045'02
Etiòpia	3.382'07
Espanya	36.342'68
Regne Unit	46.279'68
Alemanya	49.557'15
Canadà	92.803'43
Estats Units	92.931'27
Emirats Àrabs	126.217'31

Quadre 7. Els grans productors de petroli*.

Origen	Producció**
Orient Mitjà	908'6
Amèrica Llatina	241'2
Ex URSS	197'6
Àfrica Occidental	148'5
Àfrica Nord	134'3
Europa	106'5
Àsia Pacífic	100'6
Canadà	75'0
EEUU	46'0
Xina	13'4
Japó	4'8

*L'Estat del món, 2001(Pag. 101)

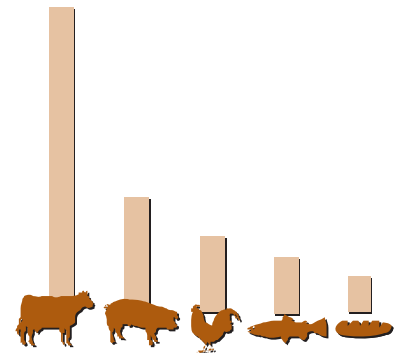
** Dades de 1999 en milions de tones.

Quadre 8. Consum energia primària en el món (1998, Mtep)*

	Combustibles sòlids (carbó)	Petroli i derivats	Gas Natural	Total consum
Amèrica del Nord	553'9	961'8	566'5	2.364'7
Europa	236'0	660'2	333'9	1.515'8
Àsia Pacífic	132'0	305'6	85'4	627'7
Europa Est i Ex URSS	276'1	256'3	514'6	1.139'1
Amèrica Llatina	29'0	307'8	112'9	508'9
Àsia en desenvolupament	780'1	643'3	143'8	1.657'7
Àfrica	97'6	115'3	43'0	266'1
Orient Mitjà	6'8	232'5	150'1	390'9
Total	2.112'4	3.482'8	1.950'2	8.471'0

Mtep (milions de tones equivalents de petroli).

Figura 22

Quilograms de gra necessaris per a produir un quilogram de pa o perquè engreixen un quilogram cadascun dels animals que apareixen.

Mentre la població mundial s'ha duplicat a l'últim mig segle, el seu desig de carn s'ha quadruplicat. Per a produir més de 180 milions de tones anuals de carn, el bestiar s'alimenta, aproximadament, amb el 40% de tots els cereals collits.

Revista National Geographic, 1998.

Figura 23

Mines de Riotinto, Huelva.

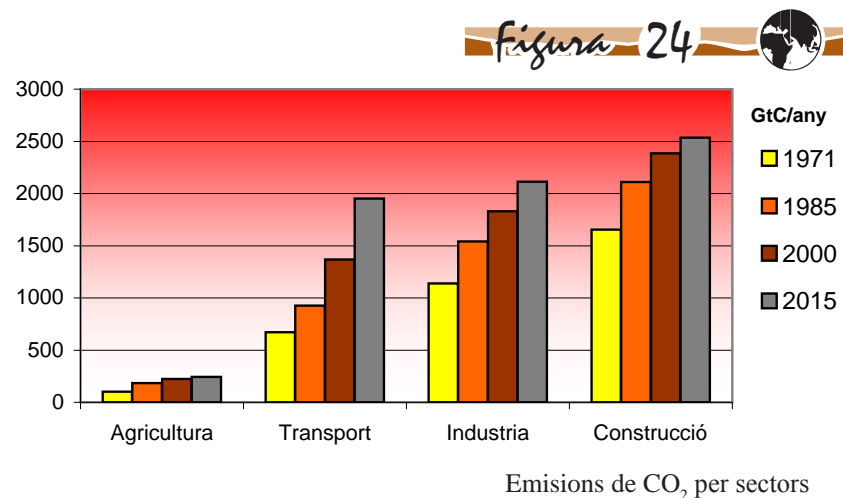
23. Observa amb atenció les dades referides a la Comunitat Valenciana del quadre 9. Elabora una gràfica amb la distribució dels percentatges dels diferents sectors productius. En què gastem l'energia final? Quins sectors consumeixen més o menys? Digues de quin tipus són segons la definició de fonts d'energia. Sabries explicar ara per què hi ha països que consumeixen més energia que uns altres?

Quadre 9. Consum d'energia final per sectors productius a la Comunitat Valenciana*.

Milers de tep	Agricultura/ pesca	Indústria	Serveis	Domèstic	Transports	Total
Carbó	0	0'6	0	0'2	0	0'8
Petroli	411	500'0	65	225'0	3.557	4.758'0
Gas Natural	0	2.238'0	40	91'0	0	2.369'0
Electricitat	51	748'0	668	606'0	20	2.094'0
Renovables	0	114'0	8	75'0	0	197'0
Total	463	3.601'0	780	997'0	3.577	9.418'0
%	4'9	38'2	8'3	10'6	38	100'0

*PICÓ, Mª Josep: Els energies al País Valencià. En el Llibre verd del territori valencià. Ed. Federació d'Associacions per la Llengua, 2006.

24. Observa les dades del quadre 10 sobre de quines fonts d'energia primària s'obté l'electricitat. Elabora una gràfica amb dues barres una per a Espanya i altra per a la Comunitat Valenciana. Quines diferències observes? Quan encens les llums o altre aparell elèctric en la teua casa, en quin sector es comptabilitza el consum?. Observa les dades del quadre 6 i digues de quines fonts primàries és probable que s'obtinga. Llig el document 10 i observa la figura 24, valora la contaminació que produeix el consum de fonts d'energia "tradicionals" en relació als sectors productius i a la producció d'electricitat. Creus que el model energètic és sostenible?

Document 10

L'energia errònia

Quan utilitzem les fonts d'energia primària (carbó, llenya, petroli, gas) per a produir calor o electricitat, emetem al planeta grans quantitats de productes contaminants.

Efectes negatius per al medi ambient derivats de l'ús de combustibles fòssils:

Augment de concentració de CO₂ en l'atmosfera, el que produeix l'efecte hivernacle origen del progressiu augment de temperatura en la terra.

La pluja àcida (SO₂, NOx) que alteren els equilibris d'ecosistemes forestals i aquàtics.

Desequilibri en el consum mundial, ja que tres quartes parts de l'energia primària que es genera a nivell mundial es destina al proveïment de tan sols una quarta part de la població.

Per a fer-nos una idea, s'estima que l'energia necessària per a cobrir les necessitats vitals d'un home mig és de 2.600 kcal/dia, el que a l'any seria 1.100 kwh/persona, si comparem aquesta xifra amb el consum mundial d'energia primària que es xifra en uns 19.100 kwh/persona i any (dades del 2002) es dedueix que la humanitat consumeix bastant més energia de la necessària per a viure.

A. Flores, 2005 solarweb.

Quadre 10. Potència instal·lada d'electricitat a Espanya i en la Comunitat Valenciana* al 2004

Electricitat instal·lada	% a Espanya	% a la C. Val.
Carbó	17	0
Petroli	11	24
Nuclear	11	22
Gas Natural	22	27
Hidràulica	25	26
Renovable i deixalles	14	1
Total	100	100

*PICÓ, Me Josep: Els energies al País Valencià. En el Llibre verd del territori valencià.

Ed. Federació d'Associacions per la Llengua, 2006.

Figura 25

Figura 26

Emplaçament de les 8 centrals nuclears en funcionament.

25. Observa la figura 26 i consulta les dades del quadre 10 sobre l'energia nuclear. Llig atentament el document 11. Valora la importància de l'energia nuclear a Espanya i en la Comunitat Valenciana i els perills que comporta.

Document 11

Efectes de l'ús de l'energia nuclear

El 26 d'abril de 1986 es va donar una de la més terribles catàstrofes del segle XX: l'explosió de la central nuclear de Chernobyl a l'actual Ucraïna.

L'informe de l'Organisme Internacional per a l'Energia Atòmica (OIEA) de 2005, parla de quatre mil morts addicionals com a conseqüència d'aquest accident.

La conseqüència més contundent de l'explosió en la salut va ser l'augment de la incidència del càncer de tiroïdes en xiquets. Després de l'accident aquest índex es va elevar en 100 vegades pel que fa a la seua taxa natural d'ocurrència.

Dades oficials de l'ONU: prop de 4 mil morts per diverses malalties.

Grups ecologistes: solament a Rússia, Ucraïna i Bielorússia per les conseqüències de la catàstrofe de Chernobyl han mort ja prop de 200 mil persones entre 1990 i 2004

Aquestes xifres es basen en les estadístiques demogràfiques dels últims 15 anys. Conforme a açò, a Rússia per l'avaria en el 4° reactor han mort ja 60 mil persones. Quant a Ucraïna i Bielorússia, aquesta xifra arriba 140 mil.

Solament a Bielorússia fins a l'any 2004 es van registrar prop de 7 mil casos de càncer en la glàndula tiroïdes.

A l'efecte de la salut cal afegir: la pèrdua de la terra, contaminació dels productes de l'alimentació i la migració més de 300.000 persones.

<http://www.mst.org.ar/periodicos/as>

Tècnics de la OIEA inspeccionaran l'estat de la central nuclear afectada pel terratrèmol a Japó

Les autoritats japoneses havien rebutjat en un primer moment aquesta visita.

Un equip de tècnics de l'Organisme Internacional de l'Energia Atòmica (OIEA) visitarà en les pròximes setmanes la central nuclear de Kashiwazaki-Kariwa, danyada pel terratrèmol que es va registrar la setmana a Japó. Aquesta planta duu parada des que dilluns passat un sisme, de 6,8 graus en l'escala de Richter, va provocar una fugida d'aigua radioactiva, que va anar a parar al Mar de Japó, i la caiguda i trencament de diversos bidons de residus tòxics. També al setembre de 1999 una delegació de l'organisme nuclear va inspeccionar una planta nuclear japonesa accidentada, en Tokaimura, a uns 140 quilòmetres de Tòquio. Llavors es va registrar una sobrecàrrega d'urani que va obligar a desallotjar les cases més properes a la instal·lació.

25 de juliol de 2007, www.consumer.es

R 26. Recapitem. En aquesta activitat has après quines són les activitats productives i la seua relació amb les matèries primeres i energètiques, així com els efectes negatius per al medi ambient. Llig atentament el document 12 sobre el Protocol de Kyoto. Observa les figures 26, 27, 28 i 29. Encara que el nostre país ha ratificat el Protocol, el seu compliment presenta un retard important. Elabora un informe, conforme al que has estudiat en aquesta activitat, on proposes en quins sectors productius podria reduir-se l'emissió de CO₂ i amb quines fonts renovables podria realitzar-se.

Document 12

El Protocol de Kyoto

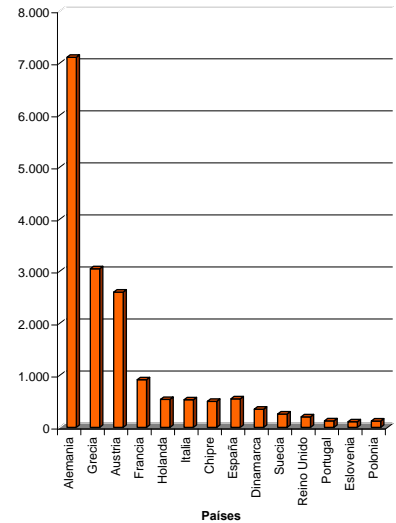
Signat en 1997 pels països industrialitzats, havia d'entrar en vigor el 16 de febrer de 2005. La seua finalitat és la reducció de les emissions de CO₂ i altres gasos (metà, òxid nítrics, hidrofluorocarbonats, perfluorocarbonats i hexafluorur de sofre) per a mitigar l'efecte hivernacle, ja que en tot el món es llancen a l'atmosfera 60.000 milions de tones de CO₂, el 80% procedents de l'ús del petroli, del carbó i del gas.

L'acord va ser ratificat per 128 països, entre els quals no figura EEUU causant de la quarta part de les emissions mundials de CO₂. Els països signants es comprometien a reduir les emissions un 5'2 % entre el 2008 i 2012 en relació a 1990, encara que alguns països com Portugal, Espanya, Grècia, Irlanda i Suècia se'ls autoritzava a incrementar-les pel seu retard industrial; tampoc nacions en desenvolupament com Xina i Índia, estan obligades a retallar les seues emissions, almenys ara per ara.

Espanya ha incomplert l'acord, ja que ha augmentat un 40 % les emissions, quasi el triple del que li permetia l'acord: un 15 % fins al 2012. La Comunitat Valenciana va emetre un 76'5 % més d'emissions de CO₂ que en any 1990.

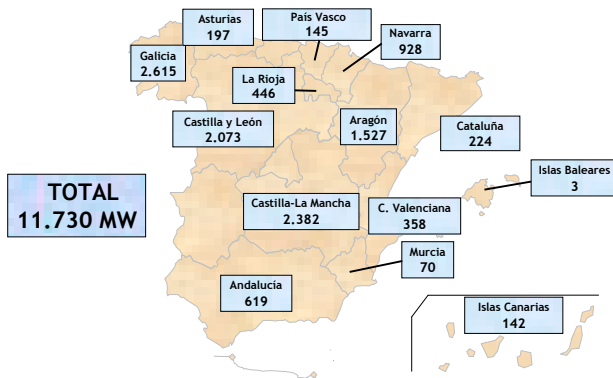
Els països que sobrepassen el límit fixat poden lliurar-se de les sancions comprant drets a aquells estats que no arriben a el màxim i també poden descomptar-se emissions ajudant a països en subdesenvolupats en projectes d'eficiència energètica i reducció de la contaminació i plantant superfície boscosa.

Figura 27

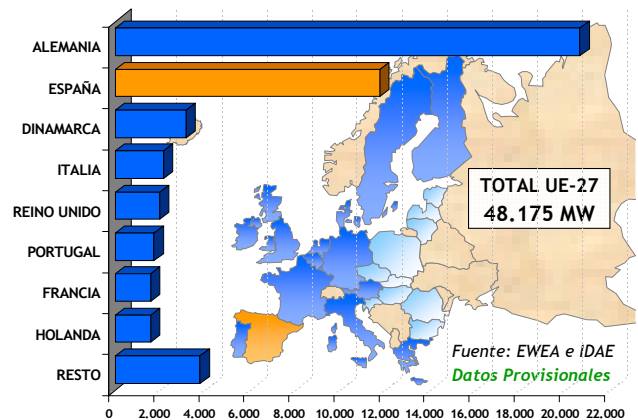
Distribució de la superfície amb energia solar tèrmica en la UE (miles de m²). IDAE: Institut per a la diversificació i l'estalvi de l'Energia. 2005.

Figura 28

Potència eòlica instal·lada a Espanya i en els Països de la UE.

Figura 29

CINC

TOT A CENT?

En l'activitat quatre hem estudiat l'explotació dels recursos del medi, com ens abastim de matèries primeres i energètiques i les conseqüències que això té per al medi ambient. En aquesta activitat anem a centrar-nos en el procés de producció, és a dir, en el camí que recorre un producte des de l'obtenció dels seus components de la natura fins que arriba a les nostres mans. Abans de la revolució industrial el procés de producció era bastant senzill i la majoria dels productes que consumien les persones es produïen en llocs pròxims, fins i tot podia fer-lo un mateix, teixit, calçat, mobles, eines. Amb la revolució industrial l'elaboració de productes es va fer més complexa i es necessitaven grans màquines, que mogudes per la màquina de vapor, demandava gran quantitat de carbó, pel que les empreses van tendir a concentrar-se prop dels jaciments d'aquest mineral del s. XIX al s. XX. Però a partir dels anys 1970 fins a avui els avanços en els mitjans de transport, al costat d'altres factors, fa que en l'elaboració de productes intervinguen multitud de materials i empreses i que molts productes es moguen d'una banda a altra del món. En l'activitat C estudiaràs amb major detall com són i com van sorgir les empreses multinacionals, en aquesta activitat ens centrarem en el complex procés de fabricació.

Perquè entengues bé com ha augmentat la complexitat del procés d'elaboració d'un article anem a posar un exemple. En l'Edat Mitjana els camperols i camperoles es feien les seues robes: de la llana de les ovelles del senyor obtenien un part per cuidar d'elles (matèria primera). En les seues cases, batien i torçaven la llana convertint-la en fil i, amb els seus rudimentaris telers elaboraven el teixit (transformació) i finalment donaven forma a la tela per a fer la seua roba (acabat). Actualment el fil i la tela es fabriquen utilitzant màquines molt ràpides que necessiten poca mà d'obra però molta tecnologia, no obstant això la confecció segueix necessitant molta mà obra.

27. Tenint en compte el que has llegit el paràgraf anterior i l'esquema dels tipus d'indústria, digues quins processos industrials es necessiten per a elaborar el producte que tu tries des de l'obtenció de les matèries primeres fins que arriba a les teues mans, per exemple un llibre.

Tipus d'indústria segons els béns produïts

DE BASE: PRIMERA ELABORACIÓ	D'EQUIP: PRIMERA TRANSFORMACIÓ	DE CONSUM: ÚLTIMA TRANSFORMACIÓ
Metalls (ferro) Química pesada (petroli)	Siderúrgia (acer) Mecàniques (teler, motors) Maderera, construcció, elèctrica, electrònica, ...	Química lleugera (medicaments) Tèxtil (roba) Alimentació (conserves) Paper (llibres)

Pesada

Lleugera

ELABORACIÓ ARTESANAL DE TELA
1º Filat. De la llana es va traient el fil.
2º Posteriorment es donarà color.
3º Es disposen els fils longitudinalment (davant cap a arrere), es passa un fil transversalment (esquerra a dreta), urdint el teixit.

Encara que a principis del s. XX el petroli va passar a substituir el carbó com font d'energia, el carbó i el ferro van continuar sent fonamentals per a l'elaboració de màquines, cotxes, i altres béns d'equip i de consum, pel que la seua extracció va continuar afavorint el creixement industrial de les zones que havien tingut la revolució industrial, pel que va ser un factor important en la **localització industrial**.

Document 13

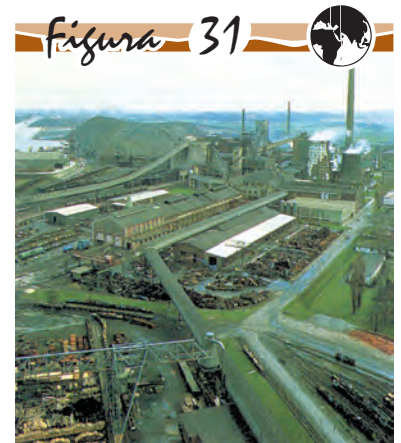

Carbó, ferro i acer

El carbó es troba en quasi totes les regions del món, però en l'actualitat els únics dipòsits d'importància comercial estan a Europa (Gran Bretanya, a Bèlgica, Alemanya, Polònia, República Txeca i Hongria), Rússia, Àsia (Xina), Austràlia i Amèrica del Nord, També a EEUU. A partir dels anys 1980 la producció de carbó va baixar a Europa i en URSS, però va ascendir en altres zones com Estats Units, Xina, Índia, Colòmbia i Austràlia. El total de la producció de carbó en 1994, va anar de 2.158'3 milions de tones, de les quals Xina va produir un 27,4%, Estats Units un 5,5% i la República de Sud-àfrica un 4,8%. Les reserves mundials de carbó són enormes. Quatre regions del món contenen tres quartes parts de les reserves de carbó: Estats Units (28%), els països de l'antiga URSS (17%), Xina (16%) i Europa Occidental (14%).

28. A partir de la informació que t'aporta el document 13 i el quadre 11, estableix una comparança entre les diferents àrees industrials del món, i els jaciments de carbó. Les àrees més grans corresponen en l'actualitat als jaciments més explotats? Compara també les zones de producció petrolífera de l'activitat anterior amb les zones industrials. Pots establir alguna relació entre les àrees productores d'energia més importants i la localització industrial? En quin moment podries establir-la? En quins llocs? Pots consultar en un atlas la localització industrial actual.

Encara que l'energia i les matèries primeres són importants, no són l'únic factor que afavoreix la indústria i a més tampoc afecta igual a les indústries pesades (que necessiten gran quantitat d'energia) i a les lleugeres. De fet a l'hora de localitzar una indústria intervenen diferents factors, uns estan relacionats amb els elements que són necessaris per a l'elaboració del producte: energia, matèries primeres, mà d'obra, maquinària, són els anomenats en economia *input*, mentre que uns altres es relacionen amb el mercat, és a dir amb els avantatges d'estar prop dels llocs de venda, com són les indústries de béns de consum i se'ls anomena *output*.

Panorama del Ruhr a Alemanya. Una de les grans àrees industrials europees, productores de carbó i acer on s'han creat alguns llocs de la Route Industriekultur, (ruta de la Cultura Industrial), que travessa la Ruhr contant als passeants la història del carbó i l'acer.

Quadre 11. Principals productors de carbó, ferro i acer en 2005*.

Carbó i lignit**	
Xina	2.057'0 (35'8 %)
EEUU	1.027'5 (17'9 %)
Índia	429'1 (7'5%)
Austràlia	370'1 (6'4%)
Rússia	297'2 (5'2%)

Ferro**	
Xina	370 (24'0 %)
Brasil	300 (19'7 %)
Austràlia	280 (18'4 %)
Índia	140 (9'2 %)
Rússia	95 (6'3 %)

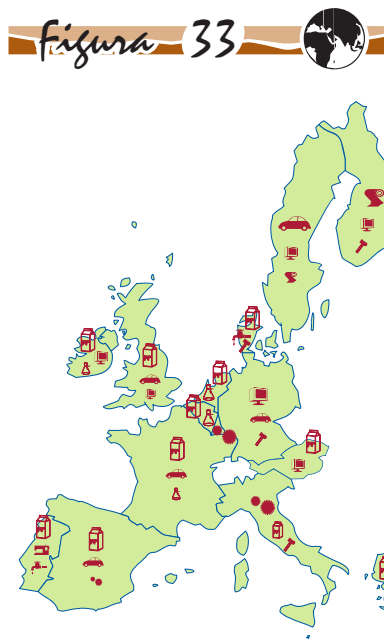
Acer**	
Xina	333'0 (30'0 %)
UE	186'0 (17'0 %)
Japó	113'0 (10'4 %)
EEUU	92'4 (8'5 %)
Rússia	64'2 (5'9 %)

* L'Estat del món, 2007

** Milions de tones

Xifra de negoci de la indústria per països.
Any 1997.

Tipus d'indústria en la UE. Ine.es, 2001.

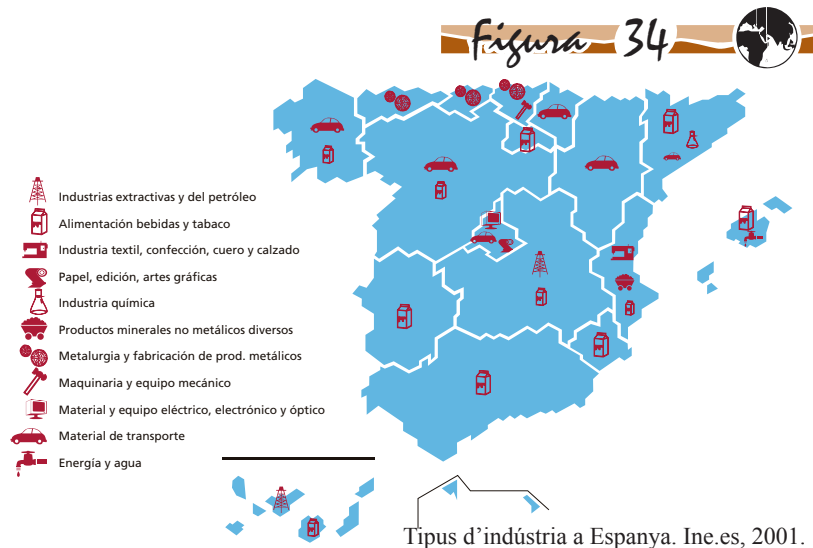
29. Observa els mapes de la distribució industrial actual en la UE i a Espanya, figures 33 i 34. Llig atentament els documents 14 i 15. Consulta un atlas sobre els jaciments europeus de carbó i ferro i els diferents tipus d'indústries Pots establir alguna relació tant per a Espanya com per a la UE? Descriu breument la localització dels diferents tipus d'indústria, distingint si són d'equip, de transformació o de consum. Observa la gràfica de la figura 32 sobre el volum de negocis. Quins països destaquen, quin tipus d'indústries predominen en ells? Diries que la distribució de la indústria a Europa i Espanya és homogènia o presenta grans contrastos?

Document 14

Nike i els sous a Indonèsia (desembre 1998)

A l'octubre passat, la **multinacional** Nike va anunciar una pujada del 25 % en el sou mínim que els seus treballadors i treballadores perceben a Indonèsia. A pesar de l'aparatositat de la notícia, en números reals els sous pugen unes 3,5 euros al mes, una xifra ridícula. Especialment si es té en compte que des que va començar la famosa crisi asiàtica, a l'estiu de 1977, la rúpia indonèsia s'ha devaluat quasi en un 80 %. Malgrat els números reals, un portaveu de Nike va declarar que "hem analitzat el cost de la vida dels nostres treballadors, el que poden comprar amb els seus diners, i hem arribat a la conclusió que la crisi financera és més dura ací, a Indonèsia, que a altres parts d'Àsia". Aproximadament un 30% dels treballadors i treballadores de Nike perceben el sou mínim, segons va reconèixer el mateix portaveu. L'augment salarial anunciat per Nike representa menys del 3 % del pressupost de la companyia dedicat tan sols a publicitat.

Clean Clothes Campaign.

Tipus d'indústria a Espanya. Ine.es, 2001.

Document 15

Arteixo, el poble de Zara

Fa uns anys, a *Arteixo*, un poble rural a pocs quilòmetres de *A Corunya*, vivien 13.000 persones. Ara, gràcies a una empresa, **Inditex**, augmenta la població amb 1.000 veïns a l'any i dóna treball a molts dels habitants.

La firma Inditex (que engloba, entre d'altres a Zara, Pull & Bear, Máximo Dutti...) compra

matèries primeres a Itàlia, Espanya, Portugal...; té fàbriques a Catalunya i a la localitat de *Narón*, pròxima a *Ferrol*; té tallers per tot Galícia, nord de Portugal, Lleó... però el centre està a *Arteixo*.

Arteixo, en una Galícia on es continua emigrant, és una excepció que dóna esperança. Al poble no hi ha desocupació, l'empresa continua atraent gent i el treball, fixa nous veïns.

... La major part de la plantilla d'aquesta fàbrica són dones.

... El treball reproduceix l'ordre social: els homes solen encarregar-se del magatzem i el transport, i les dones, de tallar, confeccionar i planjar.

... Les comandes es fan per a botigues molt llunyanes: Canadà, Emirats Àrabs, EUA...

Reelaborat a partir de: *El País Semanal*, 2001.

Quadre 12. La indústria a la Comunitat Valenciana. 2005

Activitat industrial	Localització	Ocupació % al 2001	Total ingressos al 2005*
Alimentació, tabac i begudes	Alacant, Castelló, València	2'12	5.832.306
Tèxtil, confecció	Alacant	2'65	2.161.863
Cuir i calçat	Alacant	3'79	1.683.642
Fusta i suro	Castelló, València		1.224.444
Paper, arts gràfiques i edició	Alacant, València		1.895.531
Carbó, petroli, química	Alacant, Castelló, València		4.894.044
Cautxú, plàstics	Alacant		1.694.549
Minerals no metal·lics	Alacant, Castelló, València	0'05	6.220.639
Fundició, 1ª transformació	València		779.509
Productes metal·lics	València		2.668.237
Maquinària, equips mecànics i òptica	València	0'43	1.961.075
Material elèctrics, electrònic	València		775.310
Material de transport	València	1'13	5.110.291
Altres indústries manufactureres**	Alacant, València	13'9	2.319.469
Energia elèctrica, gas, vapor	Castelló, València	0'66	957.271
Total		24'8 %	40.178.180

*Milers d'euros ** Inclou l'ocupació industrial de la resta d'indústries manufactureres

30. Amb la informació del quadre 12 elabora un mapa de símbols per a la Comunitat Valenciana, semblant al d'Espanya i la UE. Quin tipus d'indústries predominen en la nostra comunitat? Quin tipus d'indústries obtenen més ingressos i quines ocupen a major nombre de treballadors? Quina especialització observes?

Quadre 13. Canvis en l'ocupació industrial del sector tèxtil, vestit i calçat entre 1980 i 1993

País	% canvi
Finlàndia	- 71'7
Suècia	- 65'4
Noruega	- 64'9
Àustria	- 51'5
Polònia	- 51'0
Síria	- 50'0
França	- 45'4
Hongria	- 43'1
Holanda	- 41'7
Regne Unit	- 41'5
Nova Zelanda	- 40'9
Alemanya	- 40'2
Espanya	- 35'3
Austràlia	- 34'7
Argentina	- 32'9
EEUU	- 30'1

País	% canvi
Maurici	334'6
Indonèsia	177'4
El Marroc	166'5
Jordània	160'8
Jamaica	101'7
Malàsia	101'2
Mèxic	85'5
Xina	57'3
Rep. Islam. Iran	34'0
Turquia	33'7
Filipines	31'8
Hondures	30'5
Xile	27'2
Kenya	16'1
Israel	13'4
Veneçuela	7'9

Font: OIT en KLEIN, Naomi: No Logotip. El poder de les marques.

La indústria pesada va ser de gran importància en el s. XIX i gran part del s. XX en els actuals països desenvolupats donant lloc a grans àrees industrials on també es transformaven gran varietat de productes béns d'equip i destinats al consum (trens, cotxes, màquines de cosir...), com acabem de veure. No obstant això, cap a mitjans del s. XX es va iniciar un lent però progressiu canvi en la localització industrial, que va ser motivat per diferents causes: augment galopant dels preus del petroli a partir de 1973, automatització dels processos industrials i millora dels mitjans de transport. Açò va dur principalment a les grans empreses multinacionals, a cercar nous llocs per a les seues indústries, i reduir els costos de producció. Llig amb atenció el document 16 i les dades de l'ocupació industrial en alguns països del quadre 13.

31. Cada equip elabora una relació dels factors que segons l'autora duen a les empreses a traslladar les seues instal·lacions. Quines conseqüències comporta la nova estratègia empresarial per als treballadors? Quins països perden ocupació i cuales guanyen? Quin tipus d'articles produeixen i on? On els venen? Cada equip pren una postura argumentada a favor o en contra de l'estratègia de les fàbriques orenetes i les exposa a la classe. Posteriorment es pot fer un debat.

Document 16

Les maquilas o les fàbriques orenetes

En l'estratègia de crear "marques si productes no", algú ha d'embrutar-se les mans per a fabricar els productes, als quals les marques mundials imposen els seus símbols. Ací és on entren en joc les zones de lliure comerç, una globalització amb risc zero. Les empreses es limiten a remetre'ls les teles o els components de l'ordinador als contractistes, –sense pagar impostos a la importació– els quals s'encarreguen de cercar la mà d'obra barata i no sindicada que s'encarregarà de realitzar el muntatge. Després les peces o els ordinadors acabats, es trauen del país sense pagar impostos a l'exportació. Els contractistes reben les comandes d'EEUU, Gran Bretanya, Japó, Alemanya o Canadà.

Van aparèixer zones productores en aquestes àrees, sobretot a partir de 1964 quan el Consell econòmic i social de les Nacions Unides, les considerava com mitjà de promocionar el comerç amb els països en vies de desenvolupament. Va cobrar força a partir de 1980. En Indonèsia, Xina, Mèxic, Vietnam, les Filipines i en altres llocs, van aparèixer zones de processament d'exportacions (ZPE).

Segons la OIT (Organització Internacional del Treball) hi ha més de 1.000 ZPE en el món, que s'estenen per 70 països i ocupen a uns 27 milions de persones. Però quan els treballadors comencen a organitzar-se i a demanar millores salarials o s'acaba el termini de l'exempció fiscal, les empreses alcen les seues plantes productives i es van altre país que li oferisca més avantatges. Per això a Guatemala se'ls crida empreses orenetes.

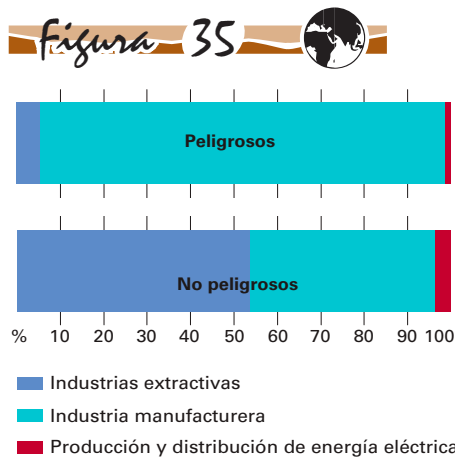
Reelaborado de KLEIN, Naomi: No Logotip.
El poder de les marques. Ed. Paidós, 2002.

L'activitat industrial comporta un elevat consum d'energia i matèries primeres, a més de complexos processos químics que emeten gran varietat de contaminants, sòlids, líquids, acústics i gasosos. En la figura 24 de l'activitat quatre pots veure com ha augmentat la contaminació atmosfèrica de CO₂ a causa de la indústria en el nostre país i en les figures 35 i 36 pots veure la procedència dels residus industrials i la seua distribució pel territori. La contaminació d'origen industrial afecta a molts països, fins i tot a aquells on està poc desenvolupada, ja que algunes empreses localitzen les seues instal·lacions en països subdesenvolupats per a fugir dels controls ecològics, cada vegada més exigents en els països desenvolupats.

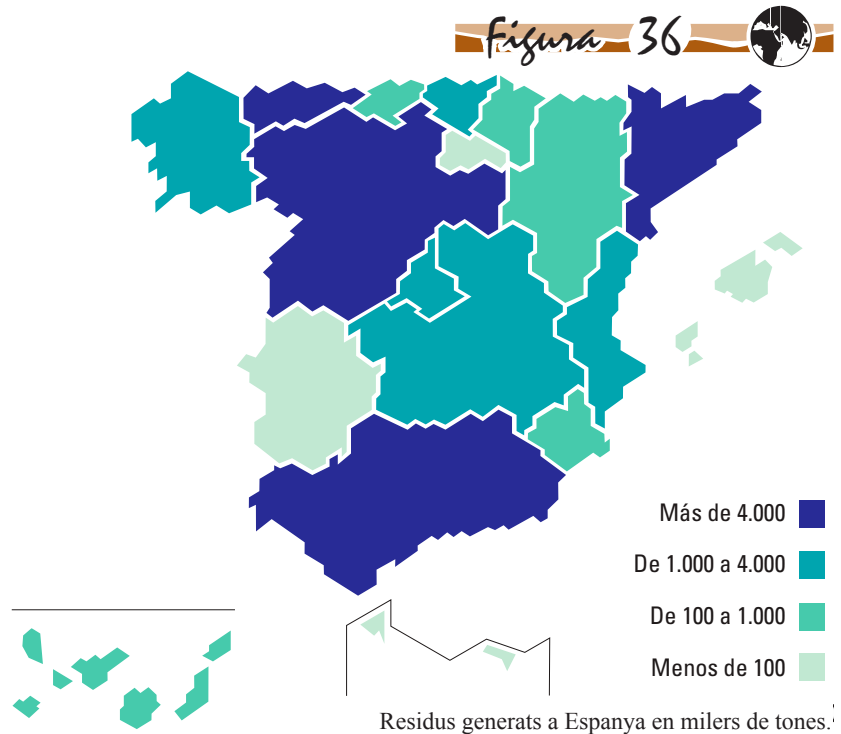
- 32.** Recapitem. En aquesta activitat has treballat documents sobre la indústria, la seua distribució, la seua evolució i situació actual així com els efectes que produeix en relació a la contaminació i creació o destrucció d'ocupació. Elabora un informe on descrigues
- com és la indústria en l'actualitat,
 - quins problemes crea i
 - com creus que hauria de ser la postura dels governs dels països i dels organismes internacionals en relació a l'ocupació, les condicions laborals, i la contaminació relacionada amb la indústria (Has de tenir en compte el que has estudiat en l'activitat anterior, com els acords de Kyoto) i,
 - quina mesura podries portar a terme com ciutadà o ciutadana.

Quadre 14. Ocupació en la indústria en alguns països en el 2004.

	PIB per capita*	% PIB Sector industrial
EEUU	39.880	22'3.
Espanya	24.360	29'2.
Kenya	480.	17'2.
Xina	1.490	46'2.
El Marroc	1.600	30'4.
Sri Lanka	1.030	26'8.
Txad	450.	13'5.
Xile	5.840	44'6.
Colòmbia	2.180	30'7.
Argentina	3.990	36'0.
França	33.900	21'7.

Residus generats a les tres branques de la indústria (%).

Quadre 15. Índex de desenvolupament humà

El IDH es calcula en funció de l'esperança de vida, assoliments educacionals i ingressos reals ajustats.

Desenvolupament humà alt
1 Islàndia
4 Canadà
5 Irlanda
6 Suècia
8 Japó
12 Estats Units
13 Espanya
16 Regne Unit
20 Itàlia
29 Portugal
38 Argentina
51 Cuba
52 Mèxic
67 Rússia, Federació de
70 Brasil
Desenvolupament humà mig
74 Veneçuela, República
75 Colòmbia (Bolivariana de)
79 República Dominicana
81 Xinesa
87 Perú
89 Equador
106 Territoris Palestins Ocupats
112 Egipte
117 Bolívia
126 El Marroc
128 Índia
148 Kenya
Desenvolupament humà baix
156 Senegal
158 Nigèria
161 Rwanda
162 Angola
167 Burundi
169 Etiòpia
172 Moçambic
173 Mali
174 Níger
175 Guinea Bissau
176 Burkina Faso
177 Sierra Leone

Informe Programa Nacions Unides per al Desenvolupament (PNUD) 2007-08.

SIS

UNA MICA MÉS QUE PRODUCCIÓ: ELS SERVEIS

CRISI INDUSTRIAL I TERCIARIZACIÓ

La industrialització, va aportar un consum més generalitzat, i un desplaçament de la població del camp cap a les ciutats que comptaven amb un major nombre d'ocupacions. Però a partir dels anys 70, en els països desenvolupats, s'inicia un procés de crisi industrial i la seua posterior reconversió, creixent el treball en altres sectors de l'economia, relacionats amb el comerç (distribució, transport, vendes, etc.) amb l'oci (música, turisme, cinema, grafisme, publicitat, etc.) amb les comunicacions, les noves tecnologies de la informació, i a la major demanda de serveis cap a les persones (ensenyament, cures mèdiques, seguretat, etc.), aquests últims recolzats per inversions estatals.

Observa en el quadre 16 la composició d'aquest sector a Espanya. Podeu fer una enquesta en la classe amb l'ocupació dels vostres pares. Quines activitats dins d'aquest sector ocupen a un major nombre de persones?

Quadre 16. Sector Serveis de Mercat: personal ocupat a Espanya, 2004

Sectors d'activitat	Personal ocupat (milers)	Volum de negoci
Comerç	3.286 3.208	61,7%
Turisme	1.252 1.212	6,4%
Transports	913 874.	7,6
Tecnologies de la informació	328 320.	5,9
Serveis prestats a empreses	1.873 1.755	7,8
Serveis culturals i recreatius	259 253.	1,4
Serveis personals	219 206 6.	0,5
Immobiliàries i lloguers	443 394.	8,7
Total	8.221 4,3	100%

Font: INE.

A aquest conjunt d'activitats, que no produeixen béns materials de forma directa i que serveixen per a satisfer les demandes de la població (persones o empreses), se l'anomena sector serveis o terciari.

Aquests serveis es poden classificar, segons qui els gestiona, en públics i privats. Els serveis públics són aquells que gestiona l'estat: central, autonòmic o municipal i tenen una finalitat social (satisfer necessitats de la població) i no econòmica. Els serveis privats els ofereixen empreses particulars i tenen com objectiu obtenir beneficis.

Quadre 17. Estructura de la producció en aportacions al PNB

	Agricultura	Indústria	Construcció	Serveis
2003	4,08	22,77	8,82	64,33
2004	3,48	18,45	10,73	67,34
2005	3,31	17,88	11,59	67,22
2006	3,02	17,58	12,35	67,04

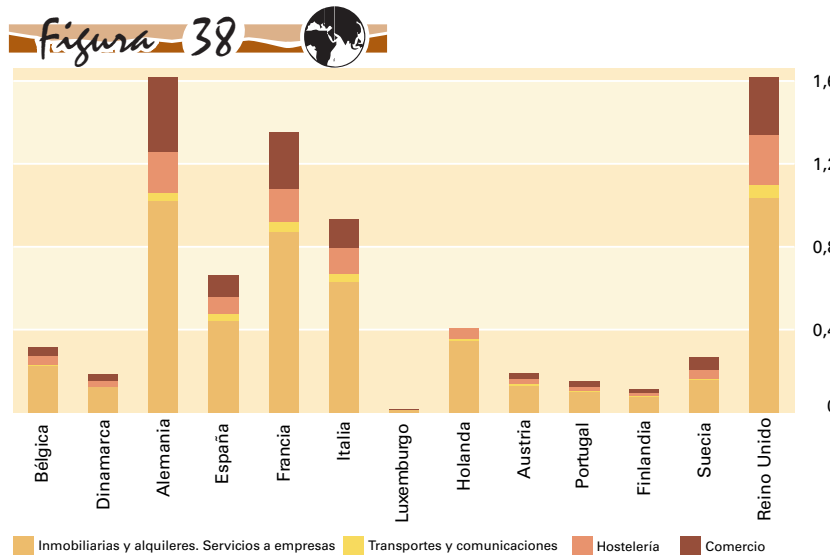
Font: Institut Nacional d'Estadística

33. Consulta els quadrés 2 i 3 de la pàgina 16 i elabora una gràfica lineal amb l'evolució dels diferents sectors productius. Explica com ha estat l'evolució interna d'aquests sectors a Espanya: quan es produeix el canvi de tendència? Observa el quadre 16 i digues quin sector econòmic aporta més percentatge al PNB. Intenta explicar perquè. Compara la importància dels sectors entre països de diferents graus de desenvolupament. A que es deuen les diferències?

34. Observa els gràfics: en el d'Espanya, quines comunitats són les que tenen més volum de negoci?, a quins subsectors creus que és degut? En el gràfic de la Unió Europea, quins subsectors són els més desenvolupats? Quines diferències observes?

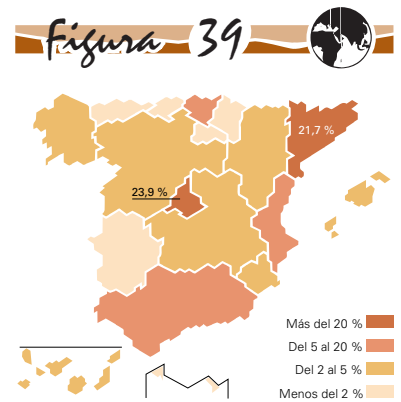
Logotip sobre la façana de la seu de l'Organització Mundial del Comerç (OMC). Ginebra.

Volum de negoci del sector serveis per països de la Unió Europea. Any 1999.

*. Xifres de Grècia i Irlanda no disponibles

** Dada de "Immobilàries i lloguers. Serveis a empreses" d'Holanda no disponible
SBS database Eurostat.

Volum de negoci del sector serveis per comunitats autònomes.

INE 2002.

Document 17

La feminització del sector terciari

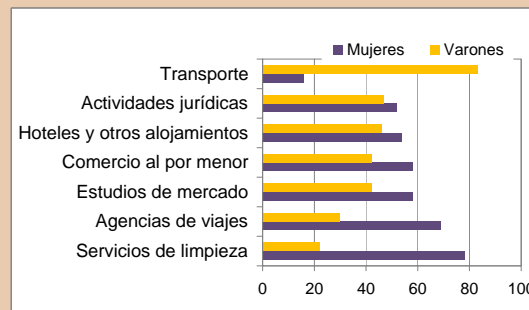
La presència de l'ocupació femenina en el món laboral té la característica que s'ha nomenat de *dobla presència*, ja que comporta d'una banda la incorporació al treball assalariat i per una altra la dedicació a les ocupacions domèstiques-familiars.

Les xifres apunten cap a una certa polarització de l'ocupació femenina entre aquelles ocupacions relacionades amb una certa consolidació de l'Estat del Benestar (sanitat, educació) i el desenvolupament de la pròpia Administració pública en el nostre cas, i aquelles activitats del terciari considerades com menys qualificades però que, donada la estructura productiva a Espanya, representen una part important de l'ocupació (comerç, hostaleria, restauració).

Al voltant del 80% de l'ocupació femenina es concentra en el terciari, sent quasi la meitat del total de l'ocupació en aquest sector. La importància dels serveis en l'ocupació femenina se sol explicar per tres factors: el creixement de l'ocupació femenina fora de la llar, el propi creixement del sector i el fet de tractar-se d'un tipus d'ocupació que "encaixa" en el perfil sociolaboral de les dones. En l'actualitat es perfilen dos grans tipus de col·lectius de

treballadores. D'una banda, aquelles per a qui el "principal" problema laboral seria la millora de les seues possibilitats de promoció i carrera professional, és a dir, la superació del cridat "sostre de cristall", mentre que, d'altra banda, per a un ampli col·lectiu d'espanyoles el seu principal problema seria el propi accés i l'estabilitat en l'ocupació; o siga, la possibilitat de superar l'estar "pegades al sòl" o "sticky floor".

Pilar Carrasquer Oto, *Otra mirada a la vida de las mujeres*. Palencia 2003.

Dones i homes al sector serveis.

Quadre 18. Població ocupada segons tipus de jornada, responsabilitat de realitzar tasques domèstiques i sexe. 2000 (%)

	Jornada completa		Jornada parcial	
	Dones	Homes	Dones	Homes
Sí, sóc la persona que té la responsabilitat	44,6	7,5	53,2	11,2
Sí, compartisc la responsabilitat amb altres persones	39,5	20,9	35,4	24,6
No, altra/s persones tenen aqueixa responsabilitat	14,9	70,3	9,2	24,6
NS/NC	0,9	1,1	2,3	0,5
Total	100	100	100	100

Ministeri de Treball i Assumptes Socials, Enquesta de qualitat en el treball (juny 2000).

35. Fes una menuda enquesta en la teua casa sobre quines tasques domèstiques es realitzen a la setmana i qui s'ocupa de fer-lo. Com creus que s'hauria d'organitzar el treball per a atendre les ocupacions domèstiques i l'ocupació remunerada? Creus que l'accés a alguns serveis és igual per a tots? Llig l'art. 25 de la Declaració Universal de Drets Humans. Influxa l'accés als serveis allí arreplegats en el nivell de desenvolupament d'un país? Qui creus que ha de garantir el seu compliment?

Document 18

Declaració Universal de Drets Humans. Article 25

“Tota persona té dret a un nivell de vida adequat que li assegure, així com a la seua família, la salut i el benestar, i especialment l'alimentació, el vestit, l'habitatge, l'assistència mèdica i els serveis socials necessaris”.

Assemblea General de Nacions Unides. 10 de desembre de 1948.

Anem a veure amb major profunditat la relació que hi ha entre l'accés a determinats serveis per part d'alguns països i el seu nivell de desenvolupament. Un dels indicadors més utilitzats és el IDH que és un coeficient que s'obté de la taxa d'alfabetització, l'esperança de vida i el PIB. Arreplega indirectament aspectes sobre salut, alimentació, treball infantil, nivell tecnològic, condicions de vida...

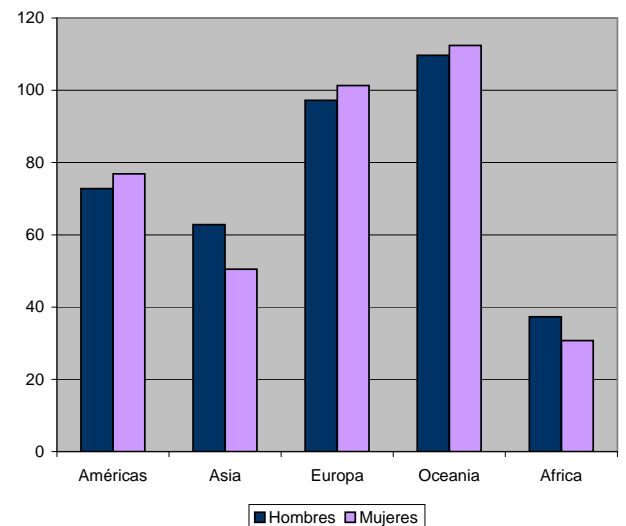
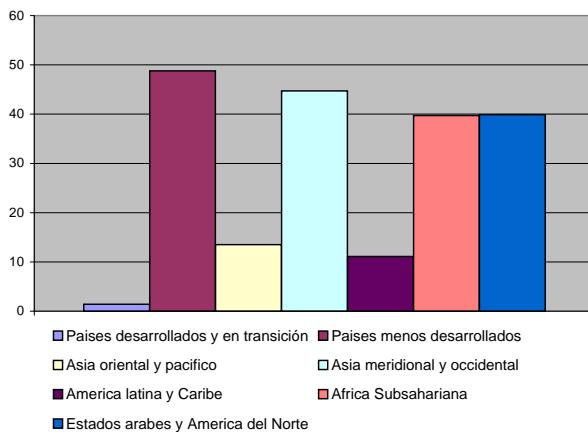
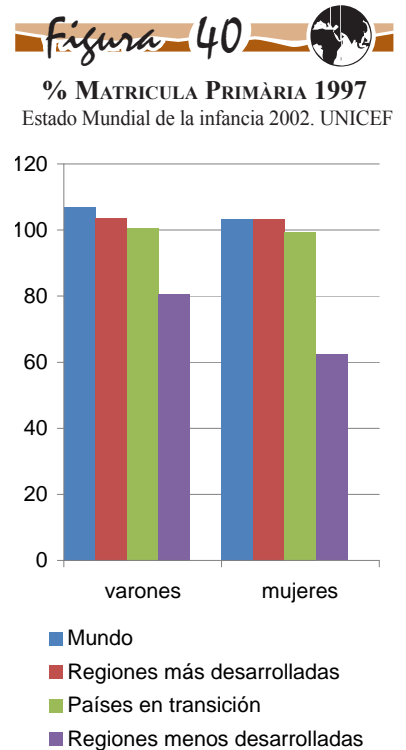
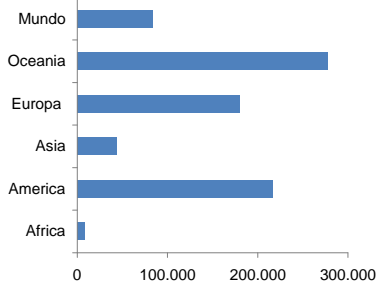

Figura 43

Nombre de connexions a Internet per 1000 Hb.

Web de la Unió Internacional de Telecomunicacions

36. Observa el desigual desenvolupament de l'ensenyament en el món. Amb ajuda de la taula sobre el IDH digues alguns països de cada grup on es plasmen aquests valors. Localitza'ls en un planisferi, utilitzant tres colors diferents, un per a cada grau de desenvolupament.

Quadre 18. Estadístiques de les TIC

	Països desenvolupats	Països menys desenvolupats
Periòdics de circulació diària per 1000 Hb en 1997	230	33
Aparells de televisió per 1000 Hb en 1997	548	23

Document 19

L'ONU alerta que la falta d'aigua és el gran obstacle al desenvolupament

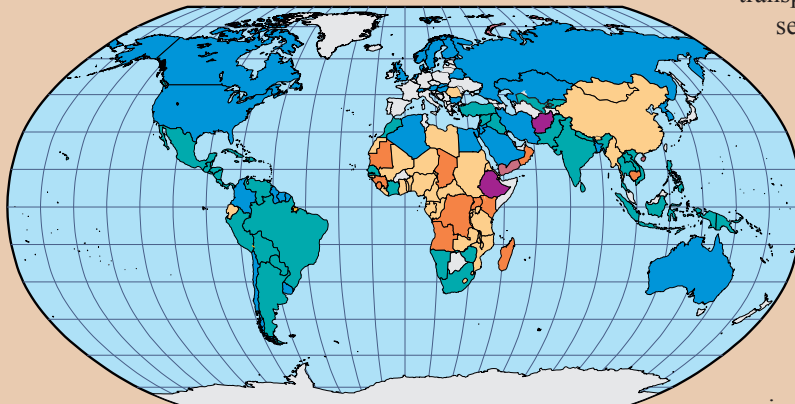
L'informe sobre desenvolupament humà, elaborat pel PNUD, indica que més de 1.000 milions de persones es veuen privades del dret a l'aigua neta i 2.600 milions no tenen accés al sanejament adequat. "Cada any moren prop de 1,8 milions de xiquets com a conseqüència de la diarrea i altres malalties causades per l'aigua bruta i un sanejament

insuficient. Al començament del segle XXI, l'aigua bruta és la segona causa de morts infantils". En els països en desenvolupament els pobres tenen un menor accés a l'aigua neta, per no estar connectats a les xarxes públiques (25% enfront del 85%) a més l'aigua en el mercat lliure és 10 vegades més cara. Sense aigua potable, els xiquets no van a escola, ja que emmalalteixen, i a més les xiquetes han de transportar l'aigua des de lluny o no tenen serveis propis en les escoles, pel que és causa d'abandó.

L'accés a l'aigua neta pot reduir en un 50% el risc que un xiquet muira. El cost seria equivalent a menys de cinc dies de despeses militars i menys del que gasten a l'any els països desenvolupats en aigua mineral. La seua proposta és garantir almenys 20 litres per persona i dia i que amb ajuda pública no supere el 3% dels ingressos per llar.

Elaborat de EL PAIS, 10 de Novembre 2006.

COBERTURA DE PROVEÏMENT D'AIGUA. ANY 2000

■ 0-25%
 ■ 26-50%
 ■ 51-75%
 ■ 76-90%
 ■ 91-100%
 Sense dades

37. Totes les dones tenen un igual accés a personal sanitari qualificat? I accés a aigües netes? Quines conseqüències té? A partir de la informació de documents d'aquesta activitat, les dades i les figures, estableix el paral·lelisme que hi ha entre la despesa en salut i el lloc que ocupen els països en l'índex de desenvolupament humà.

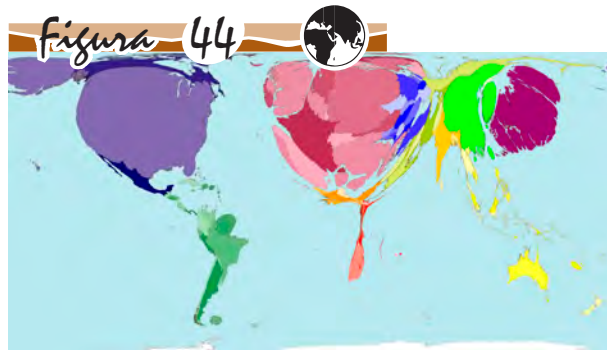

Figura 44 Grandària de l'estat segons la despesa **pública** en salut en el món 1990-2000.

Gaceta Sanitaria.

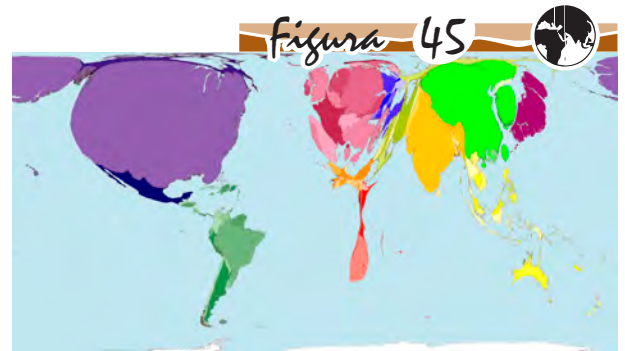
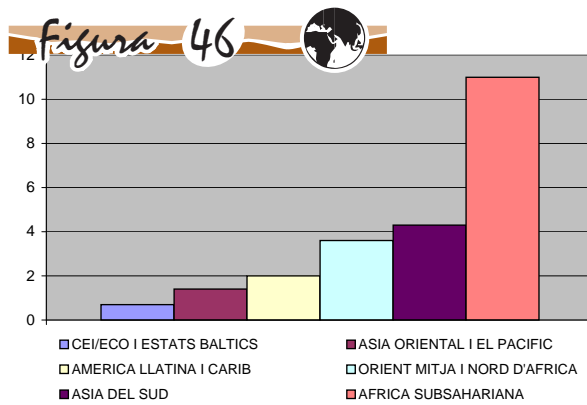

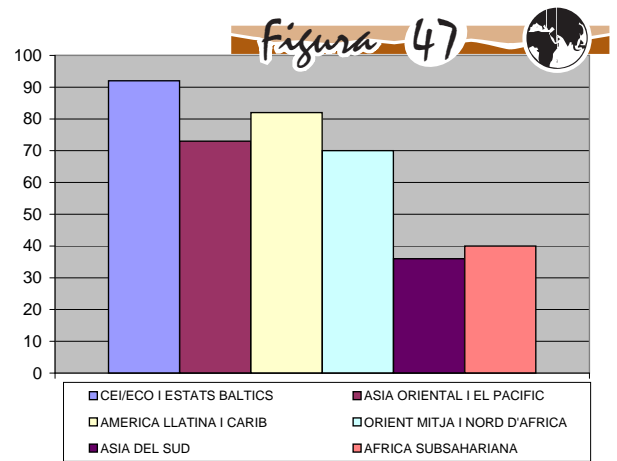
Figura 45 Grandària de l'estat segons la despesa **privada** en salut en el món 1990-2000.

Gaceta Sanitaria.

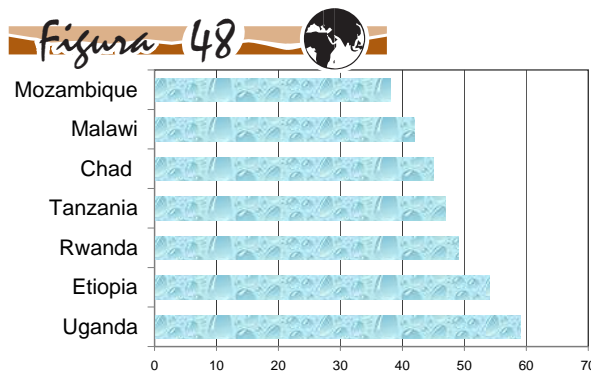
% MORTS MATERNES PER NASCUTS VIUS, 1995

Progreso Mundial de las Mujeres 2002. UNIFEM.

% NAIXIMENTS ATESES PER PERSONAL SANITARI QUALIFICAT, 1995-2000

Nuestro planeta nº 2 . PNUMA.

% DE LA POBLACIÓ OBLIGADA A GASTAR MÉS DE MITJA HORA PER A BUSCAR AIGUA, 2001

OMS taula de dades mundials.

R 38. Recapitem. Enumera els problemes que hem estudiat en aquesta activitat i que estiguen relacionats amb el sector serveis: educació, sanitat, ocupació femenina, diferències entre països i proposa mesures que podrien pal·liar eixos problemes. Quins reptes es plantegen en aquest sector. Quina solució podria donar-se?

Quadre 19. Comerç regional de mercaderies. Valor del comerç mundial en 2001 (milers de milions de dòlars)

REGIONS DEL MÓN	EXPORTACIONS	IMPORTACIONS
EUA i Canadà	991	1.408
Amèrica Llatina	347	380
Unió Europea	2.291	2.334
Altres països Europa occ.	194	194
Rússia	103	54
Europa oriental	183	213
Àfrica	141	136
Orient Pròxim	237	180
Japó	403	349
Xina	266	244
Sud-est asiàtic	568	532
Resta d'Àsia	260	250
Tot el món	5.984	6.270

Reelaborat de: Anuario El País, 2003.

Quadre 20. Evolució del comerç mundial

Any	Exportació de béns en milions de \$
1953	84.
1963	157.
1973	579.
1983	1.838
1993	3.671
2003	8.880

EL PAÍS 13 de novembre de 2005.

SET

AIXÍ ENS DESPLACEM D'UN LLOC A ALTRE

En les societats tradicionals el **comerç**, és a dir l'intercanvi de béns i serveis, era molt escàs, ja que la majoria de les necessitats s'obtenien per autoabastiment, per això l'especialització en l'elaboració de productes també era molt limitada. En l'actualitat, a causa de els avanços tècnics aplicats als mitjans de transports i les comunicacions, aquests intercanvis han augmentat considerablement, creant un veritable supermercat mundial i una especialització creixent no només en els tipus de treball, sinó també en les àrees geogràfiques.

Actualment el comerç mundial està protagonitzat per les empreses transnacionals, que han estat les seues veritables impulsores. La seua activitat ha tingut efectes positius com la generalització del consum, preus més barats, però també ha creat nous problemes.

En aquesta activitat anem a estudiar què es comercia, a través de quins mitjans de transport, qui protagonitzen aquests intercanvis, qui obté majors beneficis, alguns dels problemes que creen i algunes solucions.

Document 20

La cistella d'anar a comprar

Anem al centre comercial i comprem cigrons que provenen de Mèxic, espàrrecs de Xina, café de Tanzània, suc de fruites tropicals cultivades a Brasil; tenim una llavadora fabricada a Itàlia; escoltem discos editats al Regne Unit; anem al cine a veure una pel·lícula realitzada als EUA; en eixir, posem gasolina extreta a Nigèria, en un cotxe muntat a Espanya, per una empresa transnacional amb seu als EUA, la tecnologia de la qual ha sigut desenvolupada allí, però les peces de la qual provenen de diversos països.

Quadre 21. Importacions i exportacions espanyoles en 2001.

PRODUCTES	IMPORT. *	%	EXPORT. *	%
Vehicles, tractors	27.820,1	21,5	29.774,8	32,2
Artefactes mecànics	21.780,6	16,9	11.381,4	12,3
Combustibles	19.172,2	14,8	3.757,4	4,1
Material elèctric	15.641,5	12,1	9.431,8	10,2
Matèries plàstiques	5.268,8	4,1	4.331,7	4,7
Fruits comestibles	872,7	0,7	3.719,3	4,1
Llegums, hortalisses	674,9	0,5	3.015,4	3,3
Productes farmacèutics	4.470,9	3,4	2.250,1	2,4

* milions d'euros

Reelaborat a partir de: Anuario El País, 2003.

La diferència entre el valor dels béns que un país ven i compra a uns altres es diu **balança comercial**. Quan el valor dels béns que adquireix és superior al valor dels quals ven, la seua balança serà deficitària o negativa, mentre que si és al contrari serà excedentària o positiva.

39. Sobre un planisferi polític assenyalas els països d'origen dels productes que podem adquirir en un supermercat del nostre país del document 20. Fes una relació dels mitjans de transport utilitzats per a cada producte si el supermercat estiguera a Mèrida. Amb les dades que t'aporta el quadre 21 Quins tipus de productes predominen en la importació i en l'exportació? Què té major valor? Suma el total del valor de les importacions i de les exportacions dels productes espanyols i calcula la diferència entre ambdues (quadre 21).

Has pogut comprovar com ha augmentat el comerç mundial des de mitjans del segle XX fins a l'actualitat. Això no haguera estat possible sense el desenvolupament dels mitjans de transport que han anat adaptant-se als diferents productes comercials i necessitats de la població. No obstant això, els diferents mitjans de transport han tingut una diferent evolució amb repercussions mediambientals importants. Anem a estudiar ara l'exemple d'Espanya, per a conèixer quins mitjans de transport són els que més han crescut i si hi ha hagut una especialització segons el mitjà per a persones i mercaderies.

Quadre 22. Evolució en l'ús dels mitjans de transport a Espanya.

Mitjà de transport	1950		1990		2005	
	Persones	Mercaderies	Per.	Mer.	Per.	Mer.
Carretera	39 %	24 %	89 %	76 %	67 %	76'9 %
Ferrocarril	60 %	36 %	7 %	6 '5%	23 %	1'2 %
Marítim	0'5 %	40 %	0'5 %	17'5 %	1'3 %	21'7 %
Aeri	0'5 %	0 %	3'5 %	0'01 %	8'7 %	0'03 %
	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %	100 %

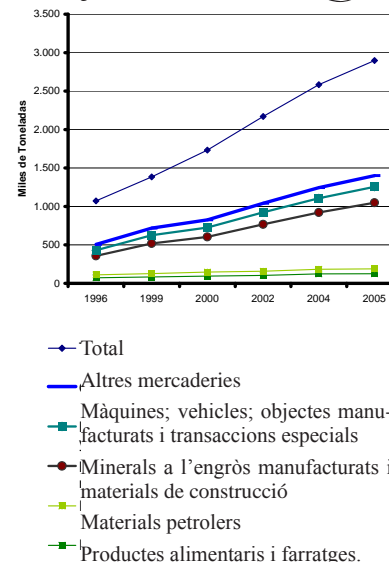
Les dades de 1950 i 1990 han estat extrets de Méndez i Molinero: Geografia d'Espanya.

Les dades de 2005 són elaboració pròpia a partir de les dades de l'INE 2007.

40. Observa les dades del quadre 22. Elabora una gràfica de columnes per a les mercaderies i altra per a les persones de cada any i el tipus de transport que utilitzen. Fes una redacció on descrigues l'evolució que ha patit el transport de mercaderies i de persones al llarg dels anys i quins són els més importants en l'actualitat i a què creus que es deu?

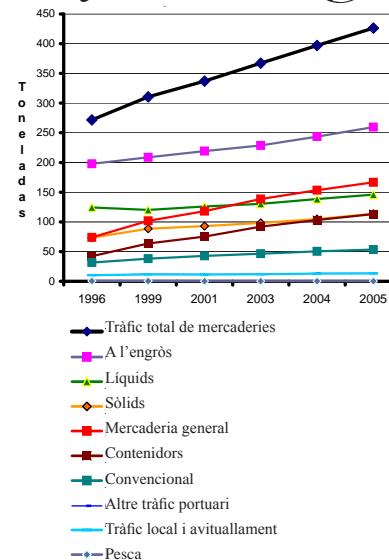
Anem a estudiar ara amb major detall el transport de mercaderies, utilitzant l'exemple espanyol. A partir dels següents gràfics, pots apreciar l'evolució del valor o el volum de mercaderies en els últims 10 anys i quines són les rutes més importants.

Figura 49

Transport de mercaderies interior per carretera.

Figura 50

Tràfic portuari de mercaderies.

41. Compara l'evolució del tràfic de mercaderies a Espanya en els últims 10 anys. Quins mitjans de transport han augmentat el seu volum o valor i quins han disminuït?

Document 21

Els nous combustibles

Els biocombustibles són qualsevol tipus de combustible que derive de la biomassa, d'origen biològic i pot substituir part del consum de combustibles fòssils tradicionals, com el petroli i el carbó. Biomassa conreada i agrícola: arbres, dacs. Biomassa de residus: morca, (de l'elaboració de l'oli), escorça de fruits secs, restes de fusteries, restes de podar, sega i neteja de boscos, serradures. Ramaders: Purins, excrements del bestiar.

El biogàs és un gas que es genera, per les reaccions de biodegradació de la matèria orgànica.

Els biocombustibles més utilitzats i desenvolupats són el bioetanol i el biodièsel.

El bioetanol, també anomenat etanol de biomassa, s'obté a partir de la dacs, canya de sucre o remolatxa. Brasil és el principal productor de bioetanol (45% de la producció mundial), Estats Units representa el 44%, Xina el 6%, la Unió Europea el 3%, Índia el 1% i altres països la resta del 1%.

El biodièsel, es fabrica a partir d'olis vegetals, ja usats o sense usar, conreats per a aquest fi. El principal productor de biodièsel en el món és Alemanya, que concentra el 63% de la producció. Seguit de França amb el 17%, Estats Units amb el 10%, Itàlia amb el 7% i Àustria el 3%.

Conseqüències per al medi ambient:

Devastar selves per a sembrar biocombustibles, eliminant un element natural que neteja l'aire i evita l'efecte hivernacle. No obstant això, pot reduir el 50 % de les emissions de CO₂ si ho comparem amb la gasolina i gasoil.

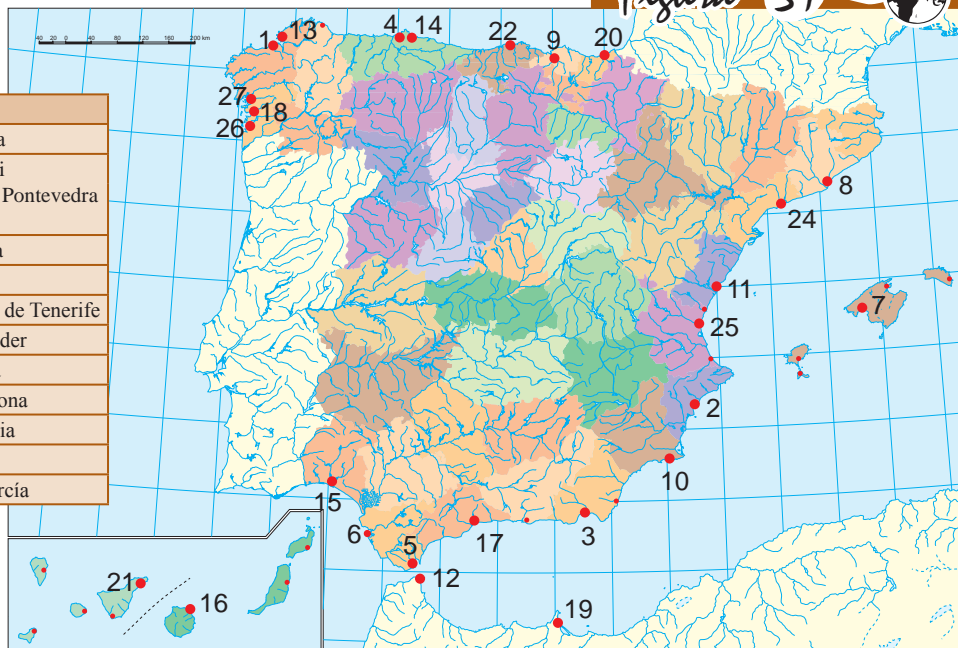
Conseqüències per al sector alimentari. Utilitzar la producció agrària, ha entrat en competència amb els aliments, augmentant el preu de tots els productes que poden convertir-se en combustibles, com: carn a Argentina (pinsos), tortitas de dacs a Mèxic, pasta a Itàlia, el pa i la llet a Espanya.

Elaboració pròpia.

Figura 51

Autoritats portuàries		
1	A Corunya	17 Màlaga
2	Alacant	18 Marín i Ria de Pontevedra
3	Almeria-Motril	
4	Avilés	19 Melilla
5	Badia d'Algesires	20 Pasaia
6	Badia de Cadis	21 Sta. C. de Tenerife
7	Balears	22 Santander
8	Barcelona	23 Sevilla
9	Bilbao	24 Tarragona
10	Cartagena	25 València
11	Castelló	26 Vigo
12	Ceuta	27 Vilagarcía
13	Ferrol-San Cibrao	
14	Gijón	
15	Huelva	
16	Las Palmas	

42. Compara la xarxa de carreteres principals d'Espanya i la de trens de les figures 53 i 54. Quines diferències observes entre elles? Quin dels dos mitjans de transport creus que vertebrava més el territori peninsular i la seua unió a la resta d'Europa? En quin mitjà de transport creus que s'han fet majors inversions? Recorda el que has estudiat en l'activitat quatre sobre la combustió d'energies fòssils.

Port de Barcelona.

Xarxa de carreteres de l'Estat.

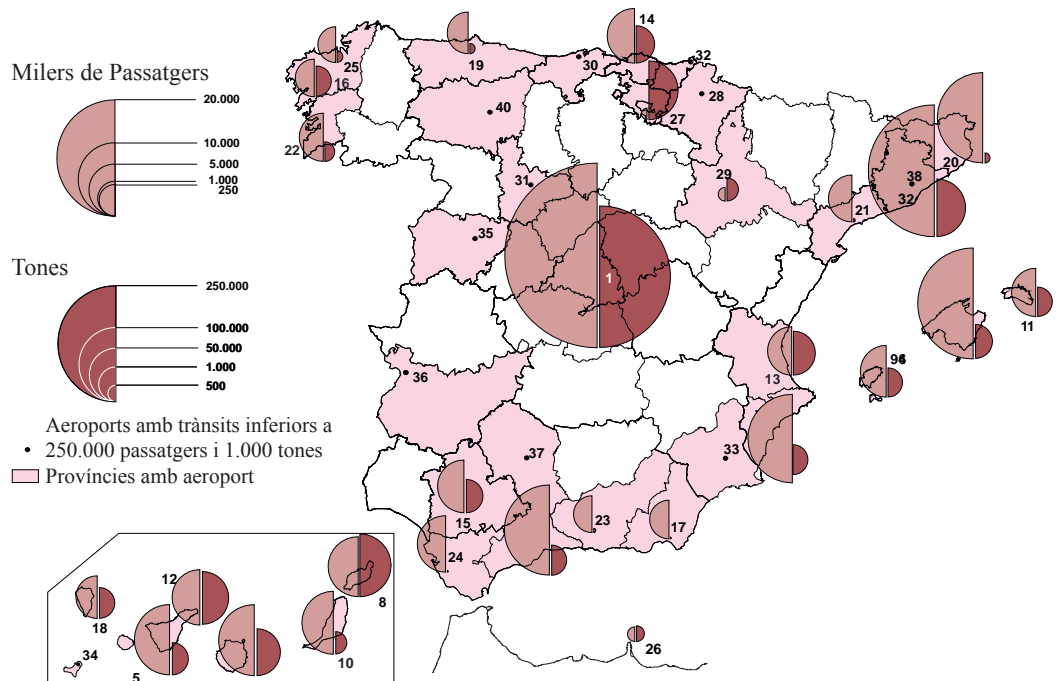

Xarxa ferroviària d'alta velocitat.

TRÀNSIT DE PASSATGERS I MERCADERIES EN ELS AEROPORTS COMERCIALS. 2003

1. Madrid-Barajas
2. Palma de Mallorca
3. Barcelona
4. Gran Canària
5. Tenerife-sud
6. Màlaga
7. Alacant
8. Lanzarote
9. Eivissa
10. Fuerteventura
11. Menorca
12. Tenerife-nord
13. València
14. Bilbao
15. Sevilla
16. Santiago
17. Almeria
18. La Palma
19. Astúries
20. Girona
21. Reus
22. Vigo
23. Granada
24. Jerez de la Frontera
25. A Coruña
26. Melilla
27. Vítoria
28. Pamplona
29. Saragossa
30. Santander
31. Valladolid
32. Sant Sebastià
33. Sant Xavier
34. Hierro
35. Salamanca
36. Badajoz
37. Còrdova
38. Sabadell
39. Quatre Vents
40. Lleó

Quadre 23. Principals exportadors agrícoles

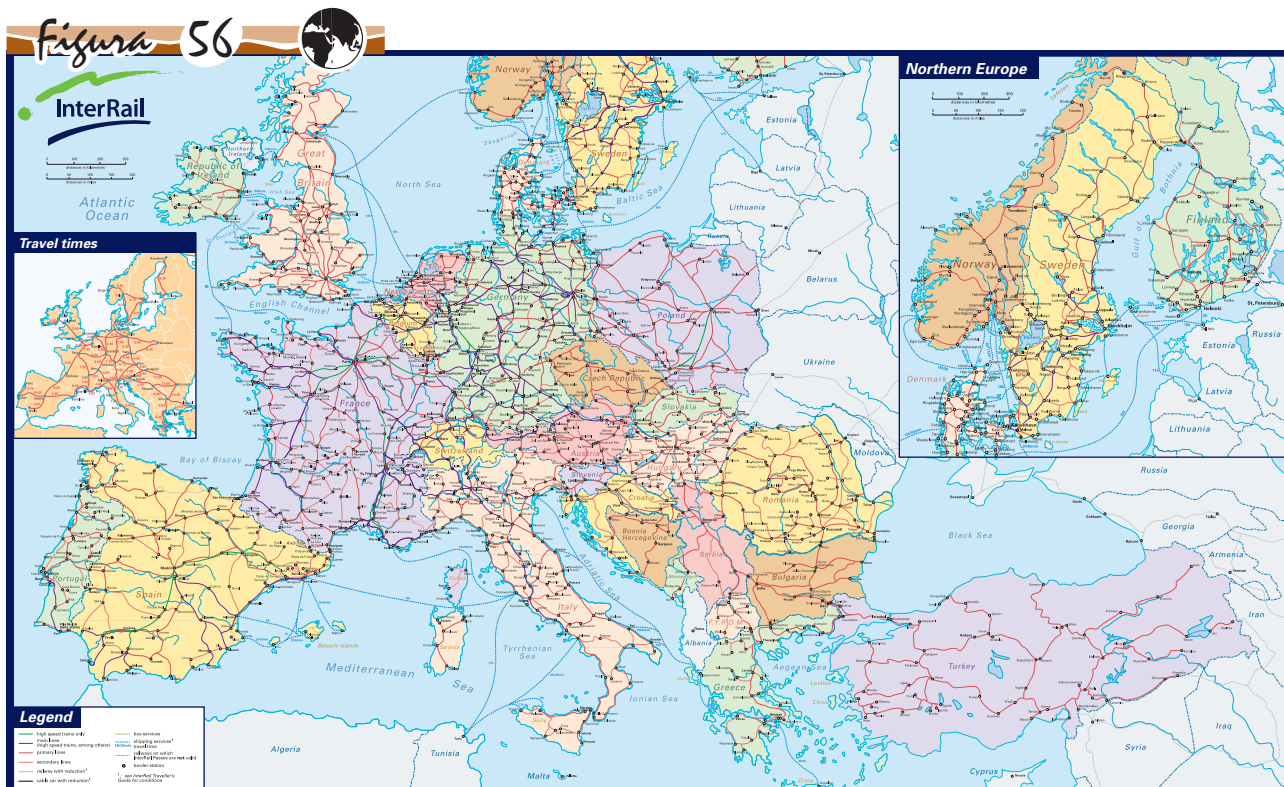
Països/àrees	1980 %	2003 %	Milers de milions de \$
UE 15.	42'3	32'8	284'14
Resta Europa	10'3	10'9	73'38
EEUU	17	11'3	76'24
Canadà	5	5	33'69
Brasil	3'4	3'6	24'21
Xina	1'5	3'3	22'16
Austràlia	3'3	2'4	16'34
Tahilandia	1'2	2'2	15'08
Argentina	1'9	2'1	12'14
Malàisia	2	1'6	11'06
Mèxic	0'8	1'5	9'98

Quadre 24. Exportació de mercaderies 2004

País	%	Milers de milions de \$
Alemanya	10	748
EEUU	9	723
Xina	6'5	738
Japó	6'2	472
França	4'9	386
Holanda	3'9	294
Itàlia	3'8	292
Canadà	3'5	272
Bèlgica	3'4	255

EL PAÍS 13 de novembre de 2005.

43. Observa ara la figura 56 i els quadres 23 i 24. Descriu en quines àrees es produeix el major nombre d'intercanvis d'exportacions agrícoles i de mercaderies. Quines diferències observes en el tràfic de mercaderies i persones a Europa per ferrocarril? On es concentra més cadascun? Si fora el tipus de transport més utilitzat, quins avantatges creus que podria aportar al medi ambient? Enumera les CCAA espanyoles i les zones dels diferents països europeus que es beneficiarien d'aquests avantatges. Pots ampliar informació cercant en la pàgina web de <http://ec.europa.eu/eurostat/>

Document 22

Propostes polítiques

Sarkozy proposa gravar els productes dels països que no complisquen Kioto. El president francès llança la idea d'un "pla Marshall para el planeta". França es proposa introduir el "cost mediambiental" com un element determinant de totes les seues decisions polítiques i econòmiques. Nicolas Sarkozy va anunciar el seu ambiciós projecte ecològic:

- Revisió de la fiscalitat perquè penalitze les emissions de gasos d'efecte hivernacle;
- Un impost als productes importats per la Unió Europea que no compleixen els requisits del Protocol de Kioto;
- La reducció a la meitat de l'ús de pesticides en l'agricultura en els pròxims 15 anys;
- Una moratòria sobre els Organismes Modificats Genèticament (OGM), i
- Una taxa per als camions que utilitzen la xarxa viària francesa.
- Creació d'un IVA reduït per als productes "que respecten el clima i la biodiversitat".
- Inversió de 1.000 milions d'euros durant els pròxims quatre anys per a investigació en el camp de les energies alternatives
- "Inversions massives" en els transports, concretament a construir 2.000 quilòmetres de vies fèrries d'alta velocitat, amb l'objectiu de "retirar els camions de les carreteres"
- Nous tipus de construccions de baix consum per a aconseguir reduir un 40% la despesa energètica de les llars en 10 anys.

Així vol donar un colp d'accelerador a la lluita contra l'escalfament global. Al que va afegir:

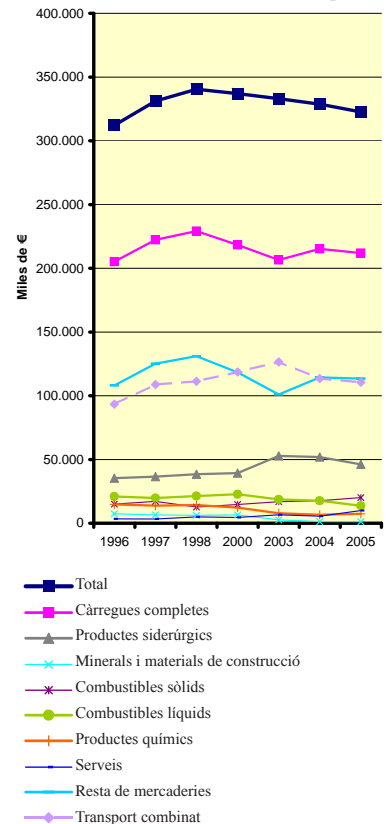
"Totes les decisions públiques seran preses integrant el cost en emissions de carboni",

"El nostre model de creixement està condemnat i la pau en el món no serà possible si seguim igual" i "Un producte net ha de ser més barat que un contaminant"

"Si s'aconsegueix millorar en un 20% l'eficiència energètica d'ací a 2020 i la proporció d'energies renovables augmenta fins a un 20% del total, "no serà necessari construir més centrals nuclears en el futur".

Reelaborado de EL PAÍS - Internacional - 26-10-2007.

Figura 57

Ingressos del tràfic de mercaderies per ferrocarril

44. Recapitulem. Elabora un informe sobre el comerç, els mitjans de transport i les seues repercussions mediambientals. En ell hauràs de nomenar quins tipus de transport són els més utilitzats en el tràfic de mercaderies i persones, quin tipus de contaminació provoca cadascun d'ells i quines mesures es podrien adoptar per a arribar a els acords de Kyoto.

VUIT

VIATGEM O FEM TURISME?

El turisme de masses com activitat humana és relativament recent; es considera que Thomas Cook va ser el fundador dels viatges organitzats aproximadament cap a 1841. La definició acceptada majoritàriament és que el turisme inclou les activitats de persones que viatgen a (i es queden en) llocs fora del seu mitjà normal, durant un temps breu per motius d'oci, negoci o altres fins.

AL finalitzar la Segona Guerra Mundial aquesta activitat va adquirir un gran desenvolupament a causa de l'augment del nombre de persones emprades amb temps lliure i descans pagat (vacances) i a la valoració del temps lliure i de l'oci.

45. Observa les figures d'aquesta activitat. Fes una llista dels diferents tipus de turisme que hi ha en l'actualitat. A partir de les dades següents, digues quan comença a ser important el turisme, per quines raons i quines són les destinacions que presenten major creixement.

Turisme d'oci i turisme cultural.

Complex hotelier, Costa Rica.

Quadre 25. Arribades de turistes internacionals per regions en milions

	Any de referència	Previsions	
	1995	2010	2020
TOTAL	565	1.006	1561
Àfrica	20	47	77
Amèrica	109	190	
Àsia Oriental/ Pacífic	81	195	397
Europa	338	527	717
Orient Mitjà	12	36	69
Àsia Meridional	4	11	19
Intraregional	464	791	1.183
Llarga distància	101	216	378

Organització Mundial del Turisme (OMT).

En relació a l'activitat turística espanyola, han fet la seua aparició gran varietat de negocis com les agències de viatge de transport, allotjament, restauració, diversió, ... Actualment, el turisme és un dels sectors de l'economia planetària que experimenta un major creixement. Representa prop del 7% de les exportacions globals de béns i serveis i ocupa el quart lloc en el rànquing mundial de les exportacions darrere dels productes químics, productes automotores i combustibles.

Moraira pertany al municipi de Teulada (Alacant). Originàriament, va ser un xicotet nucli poblacional dedicat a la pesca i a l'agricultura.

Moraira, anys 90. En l'actualitat, les activitats econòmiques més importants són el turisme i la construcció.

Passat i present en la costa alacantina. El model turístic valencià s'ha basat en gran mesura en la construcció de residències secundàries principalment en la costa, fins al punt d'ocupar un 56 % del litoral. Es calcula que en l'any 2004 20 milions de persones a l'any van utilitzar aquesta modalitat turística, a les quals es van unir els 21'6 de les instal·lacions hoteleres.

Vera, Fernando: Turisme i territori. En Llibre verd del territori valencià, 2006.

46. Observa les figures de Moraira en diferents anys. En el teu quadern elabora una taula on anotes quins aspectes creus que han variat entre les dues figures. Explica com pot afectar a la població i als recursos d'un lloc el fet de convertir-se en destinació turística. Pots seguir el següent esquema:

	Moraira anys 70	Moraira anys 90
Necessitats d'aigua		
Demanda de sòl edificable		
Infraestructures viàries (carreteres)		
Infraestructures urbanes (carrers, clavegueram,...)		
Preu dels habitatges		
Activitats anteriors (agricultura, indústria, pesca)		
Uns altres		

Document 23

El turisme cap a Myanmar només beneficia els militars i perjudica la població

Es diu que 440.000 turistes van visitar el país. Cadascú d'ells va aportar uns 300 dòlars a les butxaques dels militars. Si fem comptes, obtenim la raó per la qual els generals birmans no tenen cap interès a deixar el poder... El General Khin Nyunt, número 3 de l'escalafó militar i cap dels serveis secrets, diu que "el turisme donarà testimoni de la realitat i de la veritat i emmudirà les veus crítiques contra Myanmar". Ho diu perquè sap que el turista no anirà als interminables barris marginals, ni a les zones de conflicte, ni es trobarà amb el moviment opositor. Ho diu perquè sap que els birmans saben

que el silenci els evitarà nombrosos problemes. En qualsevol cas, destaquem les paraules d'Aung Sant Suu Kyi (Premi Nobel de la Pau 1991): "És tan paternalista! Els birmans coneixen els seus propis problemes més que ningú. Saben el que volen –volen democràcia– i molts han mort per ella. Insinuar que els turistes poden aportar quelcom nou, que els turistes poden ensenyar al poble de Birmània quina és la seua situació ja no és només paternalista, també és racista".

Reelaborat a partir de: <http://pangea.org>

Figura 61

Els parcs temàtics atrauen milions de visitants. *Port Aventura*. Salou.

Figura 62

El turisme d'aventura, una oferta que guanya partidaris. *Glacera Noruec*.

Document 24

Desenvolupament turístic a Kuélap

Al setembre de 2000, llauradors peruans van presentar denúncies davant del defensor del poble. El teló de fons va ser una sèrie d'abusos i extorsions, com a conseqüència d'un nou pla de desenvolupament turístic per a la zona de Kuélap, que significava l'expulsió de 30 famílies llauradores dedicades a l'agricultura de les seues terres. Així ho explicaven els llauradors en la denúncia:

“Tota la nostra vida, des dels temps dels nostres avantpassats, hem protegit les restes arqueològiques de Kuélap. Com a peruans, respectem els interessos nacionals. Però no podem acceptar que se'ns prive de la nostra única base de suport, de la nostra terra privada i del seu ús agrícola”.

Reelaborat de: <http://www.tourism-watch.de/esp/1esp/content.html>

47. Llig els documents 23, 24 i quadres 25, 26 i 27. Fes una redacció sobre la importància econòmica del sector turístic en el món, destacant per a quines zones ho és més i per a quines menys. Fes el mateix en el cas espanyol. Es podria dir que el turisme beneficia per igual a totes les persones d'un país? Què ocorre a Myanmar i a Kuélap?

Com hem comprovat, els beneficis del turisme són variats i afecten a moltes persones, però al mateix temps, aquesta activitat també crea problemes de difícil solució: degradació ambiental, especulació del sòl, esgotament dels recursos naturals, explotació de persones, etc.

Document 25

Codi ètic mundial per al turisme

El codi ètic mundial per al turisme, aprovat al si de l'Organització Mundial del Turisme, estableix el següent:

2. Les activitats turístiques respectaran la igualtat d'homes i dones. Així mateix, s'encaminaran a promoure els drets humans i, en particular, els drets específics dels grups de població més vulnerables, especialment els nens, les persones majors, i les persones amb discapacitats, les minories ètniques i els pobles autòctons.
3. L'explotació dels éssers humans, en qualsevol de les seues formes, especialment la **sexual**, i en com afecta als xiquets, vulnera els objectius fonamentals del turisme i constitueix una negació de la seua essència. Per tant, conforme al dret internacional, ha de combatre's sense reserves amb cooperació de tots els Estats interessats, i sancionar-se amb rigor en les legislacions nacionals dels països visitats i dels països dels autors d'aquests actes, fins i tot quan s'hagen comés a l'estranger.

Document 26

Marea humana

PEQUÍN.- Els quasi 180 milions de viatgers xinesos que es van desplaçar de vacances durant la recent 'setmana daurada', corresponent al Dia del Treball, han suposat una gran amenaça per al patrimoni i el medi ambient del país.

Segons la premsa local, més de 4,86 milions de turistes van triar Pequín com destinació vacacional entre el 1 i el 7 de maig, una xifra rècord en relació amb les últimes 20 'setmanes daurades' (les altres dues se celebren durant l'Any Nou Xinès, al gener o febrer; i el Dia Nacional, 1 d'octubre), va informar el diari hongkonés "South Xina Morning Post".

La Ciutat Prohibida, el complex de palaus imperials més gran del món situat en el cor de la capital xinesa, va rebre una mitjana de 70.000 turistes al dia durant la setmana de vacances, amb un rècord de 114.000 visitants el passat 2 de maig, el doble de la seua capacitat màxima.

Els ingressos de les entrades venudes van superar els 23 milions de yuans (2,9 milions de dòlars, 2,2 milions d'euros, encara que molts turistes es van queixar de l'excés de gent i soroll, la qual cosa els va impedir gaudir de la seua visita, segons arplega 'Ràdio Internacional de Xina'.

En el tros de la Gran Muralla de Badaling, un dels més populars entre els turistes per la seua proximitat a Pequín, el nombre de visitants va augmentar en més d'un 30 per cent en relació al mateix període de 2006 i unes 62.000 persones van formar llargues cues tots els dies, esperant el seu torn per a pujar al famós monument.

Per a desviar a les masses, es van crear diferents accessos cap a la muralla i van ser necessaris uns 300 policies per a vetllar per la seguretat dels turistes.

Casos semblants es van registrar en altres llocs declarats patrimoni de la humanitat en Xina per la Unesco, com l'antiga ciutat de Pingyao, en la província norteña de Shanxi, les grutes de Longmen en Henan (centre) i el Munte Taishan (una de les cinc muntanyes sagrades per als taoistes xinesos), en Shandong (est).

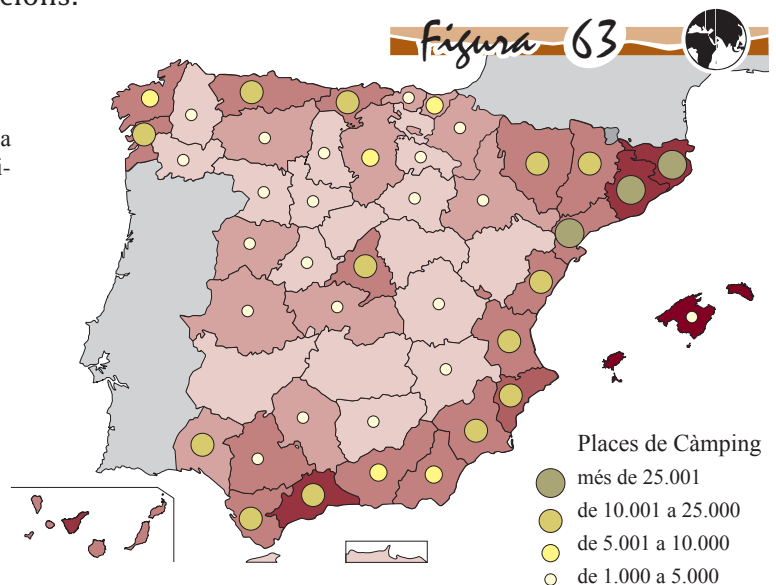
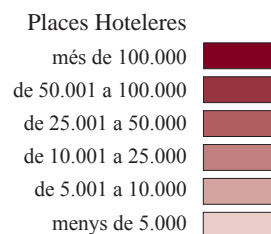
Segons Xie Ninggao, director del Centre d'Estudis de Patrimoni de la Humanitat de la Universitat de Pequín, l'excés de turistes pot canviar les característiques mediambientals d'eixos llocs i causar danys incalculables.

Reelaborado d'EL MUNDO 09/05/2007.

48. A partir de la informació dels documents anteriors, tria dos països de cada continent i exposa de forma raonada per què no ho visitaries i d'altra banda, quins atractius poden tenir per els quals els han triat com destinacions.

MAPA TURÍSTIC D'ESPANYA

Observa l'oferta hotelera de sol i platja. On es localitza l'oferta major de places hoteleres? Quines causes justifiquen aquest repartiment tan desigual?

Document 27

El turisme sostenible com a repte del futur

Per a minimitzar l'impacte negatiu del sector turístic, l'Assemblea de les Nacions Unides celebrada juny de 1997 va sol·licitar a la Comissió de Desenvolupament Sostenible que presentara un programa de treball dirigit a fomentar un turisme sostenible i adequat a aspectes ètics, socials i culturals, així com a garantir la cura del medi ambient i uns bons resultats econòmics.

El concepte de **turisme sostenible** reconeix universalment “el dret de cada individu al descans i a la recreació, a una limitació raonable de les hores de treball, vacances periòdiques pagades, així com a la llibertat de viatjar dins del marc de les lleis”. I tot això es basa en potenciar el desenvolupament econòmic en els destins turístics, el respecte a la natura, la identitat dels pobladors i la justícia social, sense posar en perill les bones relacions i la pau entre els pobles.

Des d'aquest punt de vista, els promotors del turisme sostenible apel·len a la comunitat internacional, a empreses del sector i als governs perquè

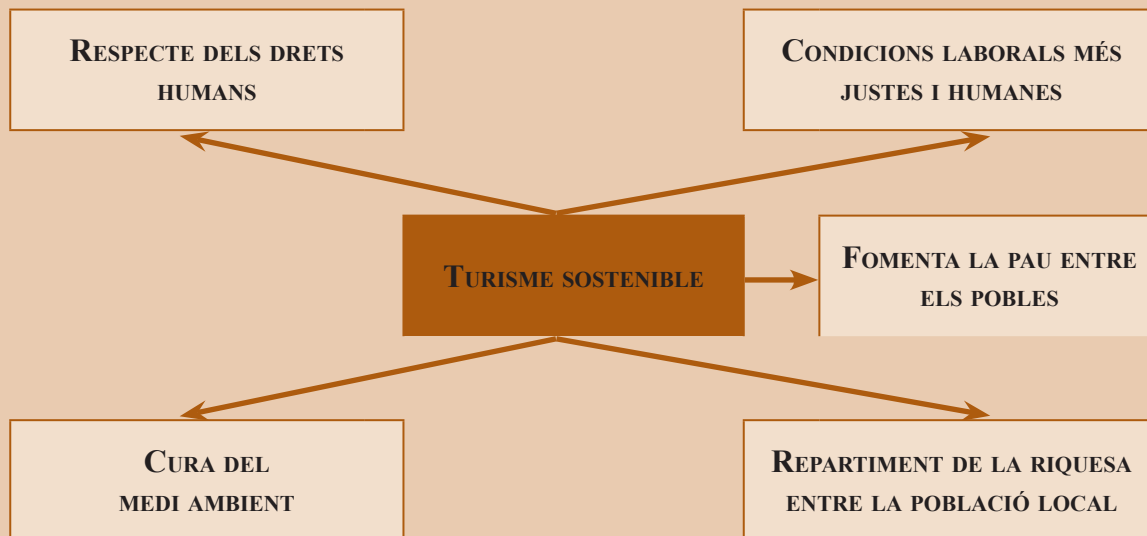
adopten una sèrie de mesures més globals en favor, per exemple, d'una sostenibilitat ètica, social i cultural que incloga el respecte dels drets humans, l'eradicació de la prostitució i del treball infantil, la participació de la població local en la vida política i la creació de condicions laborals més justes i humanes per als treballadors d'aquesta branca.

Segons la petició traslladada pels defensors del turisme sostenible o **ecoturisme**, també es pretén una sostenibilitat ecològica basada en la preservació de l'equilibri mediambiental i en un transport turístic de preus ajustats i coherent amb el medi ambient.

Finalment, sol·liciten una sostenibilitat econòmica que augmente els ingressos de la població local, que limite el nombre de propietats turístiques en poder de capital estranger i que permeti la participació dels grups socials, sobretot de dones i joves, perquè aquests es beneficien també de la riquesa creada.

Revista Consumer.es, 1 de juliol de 1999.

Esquema turisme sostenible

Document 28

Consells per a ecoturistes

- Planifiquen amb criteris ecoturistes les vostres vacances. Penseu en llocs on el deteriorament mediambiental siga menor i on no vaja a afavorir la desintegració de les cultures locals.
- No maltracteu la natura i contribuïu a la millora de l'entorn.
- Renuncieu, tant com pugueu, a mitjans de transport contaminants. És preferible viatjar a una velocitat que us permeta gaudir de les meravelles del paisatge i exercitar el cos. Les marxades a peu o amb bicicleta són el millor mitjà per a aproximar-se i gaudir de la natura.
- Contribuïu al manteniment de les àrees rurals i a la conservació de la fauna i flora local.
- Cal que recolliu els fems que genereu.
- Si acampeu, per a evitar que l'aigua de pluja inunde la carpa o tenda, serà suficient instal·lar barreres de troncs caiguts o monticles de terra (les rases destrossen el sòl).
- En fregar els utensilis de cuina i llavar la roba, utilitzeu netejadors ecològics (aprofitar la cendra o l'arena) i useu la llima i el vinagre com desengreixants.
- Eviteu agredir directament la natura: clavant un clau a l'arbre, tallant una branca, obstruint un llit o destruint un niu. El paisatge, la flora i la fauna han de quedar intactes després de la vostra partida.
- No deixeu residus a l'arena. Siguen conscients de l'efecte negatiu de qualsevol fem que es deixa a la platja o que es llança a la mar, sobretot si es multiplica pels milions de persones que poden estar fent el mateix en aqueix moment. A totes les platges, hi ha contenidors per als residus més comuns. Els embolcalls dels gelats i les anelles de les llaunes són molt perjudicials per a la fauna marina.
- La platja és un dels ecosistemes que sofreixen una major degradació per la pressió del turisme durant les vacances. L'ús de cremes per a la protecció solar forma una fina capa de greix en l'aigua que en dificulta l'oxigenació i impedeix que els éssers vius aquàtics reben un element tan important com és la llum. Açò no significa que s'haja de prescindir dels protectors solars: una dutxa abans de donar-se un bany en el mar pot atenuar-ne els efectes negatius.

<http://www.revista.consumer.es>

Pots aconseguir més informació en les pàgines web de L'ONG Ecotourism Society i Viatges Solidaris

Quadre 26. Xifra de negocis sector turístic
(Milions d'euros)

Regne Unit	141.971
França	72.722
Espanya	66.362
Alemanya	61.888
Itàlia	61.735
Països Baixos	18.744
Àustria	15.348
Suècia	14.324
Bèlgica	14.292
Portugal	10.518
Irlanda	8.173
Dinamarca	6.963
Finlàndia	5.597
República Txeca	4.708
Polònia	4.575
Hongria	3.110
Romania	1.331
Eslovenia	1.323
Bulgària	932
Eslovàquia	544
Letònia	399

2004 Eurostat.

Quadre 27. Destinacions turístiques del món (2001)

Per nombre de viatgers:

Països	Entrades en milions
1. França	76.5
2. Espanya	49.5
3. EUA	45.5
4. Itàlia	39.0
5. Xina	33.2
6. Regne Unit	23.4
7. Federació Russa	21.2
8. Mèxic	19.8

Per ingressos:

Països	Milions de dòlars
1. EUA	72.3
2. Espanya	32.9
3. França	29.6
4. Itàlia	25.9
5. Xina	17.8
6. Alemanya	17.2
7. Regne Unit	15.9
8. Àustria	12.0

Organització Mundial del Turisme (OMT).

R 49. Recapitem. Cerca en la informació que has manejat en aquesta activitat i en una altra que pugues aconseguir dades per a elaborar un article de premsa sobre l'activitat turística, on exposes les seues conseqüències socials i mediambientals.

Figura 64

CONSUM PRIVAT EN EL MÓN

Consum anual *per capita* en països seleccionats d'ingressos baixos, mitjos i alts, en dòlars *per capita* (2002).

Estats Units	21.680
Singapur	16.340
Japó	15.554
Alemanya	15.229
Polònia	5.087
Trinidad i Tobago	4.864
Turquia	4.377
Indonèsia	1.808
Xina	1.410
Índia	1.166
Bangla Desh	780
Nigèria	692
Zàmbia	625

NOU

PODEM SABER ON ES VIU MILLOR?

En aquesta activitat anem a presentar-te una sèrie de dades de diferents llocs del món, perquè pugues conèixer i valorar on es viu millor, tenint en compte diferents indicadors, així com el que has estudiat al llarg d'aquesta unitat didàctica. També llegirem alguns documents sobre com alguns organismes governamentals, no governamentals i associacions ciutadanes plantegen mesures a tenir en compte o reflexions respecte al consum i el medi ambient.

50. Cada grup analitzarà els documents i proposarà un lloc en el món per a viure millor. Entre els arguments que heu d'esgrimir no només heu de tenir en compte els documents d'aquesta activitat, sinó les repercussions mediambientals, explotació de recursos i mà d'obra i la utilització d'energies renovables o no. Cada grup proposarà un lloc especificant, el país i les raons per les quals creieu que es viu millor.

Document 29

Desenvolupament humà

L'informe de Desenvolupament Humà 2002, elaborat pel PNUD (Programa de l'ONU per al Desenvolupament), estableix l'Índex de Desenvolupament Humà (IDH) dels 173 països examinats i assenjala que a l'última dècada s'han produït progressos importants però també hi ha hagut "tràgiques excepcions". A l'est i centre d'Europa, als països de l'ex Unió Soviètica i a l'Àfrica subsahariana, l'índex actual de desenvolupament humà és inferior al de començament de la dècada dels noranta i fins i tot menor que al 1975.

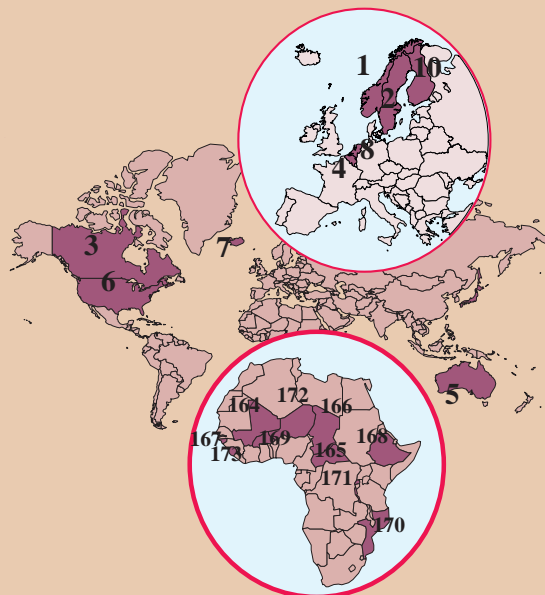
Noruega és el país del món amb un major desenvolupament humà, mesurat en termes d'educació, esperança de vida i renda *per capita*, mentre que Espanya ocupa el lloc 21. El primer país llatinoamericà és Argentina, al lloc 34, mentre que Serra Lleona tanca la llista.

El País, 29 de setembre del 2002.

L'ABISME NORD-SUD

EN L'ÍNDEX DE DESENVOLUPAMENT HUMÀ

10 més afavorits		10 més desfavorits		Altres	
1	Noruega	173	Serra Lleona	11	Suïssa
2	Suècia	172	Níger	12	França
3	Canadà	171	Burundi	16	Luxemburg
4	Bèlgica	170	Mozambique	17	Alemanya
5	Austràlia	169	Burkina Faso	20	Itàlia
6	EUA	168	Etiòpia	21	Espanya
7	Islàndia	167	Guinea-Bissau		
8	Holanda	166	Txad		
9	Japó	165	R. Centrafricana		
10	Finlàndia	164	Malí		

Document 30

La nova UE desafia la indústria espanyola

L'ampliació en deu nous socis suposa la pèrdua de l'avantatge competitiu salarial i la reducció d'ajudes.

Espanya serà un dels països més afectats per l'ampliació, tant per la desviació dels fons estructurals i de cohesió que ha percebut, com per les noves condicions de competència que suposen, per a un nombre important d'empreses instal·lades a Espanya, la gran diferència existent amb els costos salarials d'aquells països i les ajudes fiscals previstes en tots aquests per a fomentar noves instal·lacions als seus territoris.

Pel que fa a les ajudes europees, tot fa preveure que, a partir de 2007, només hi tindran dret Andalusia, Castella-La Manxa i Extremadura.

Figura 65

REPARTIMENT DE MILIONARIS EN EL MÓN

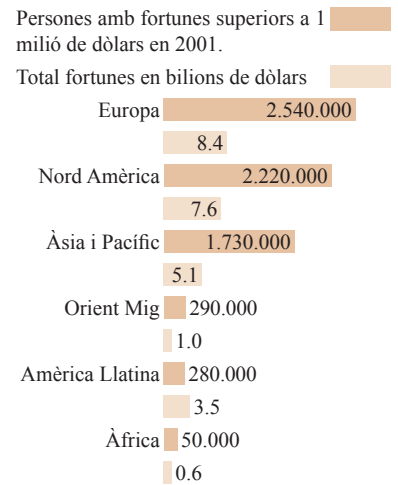
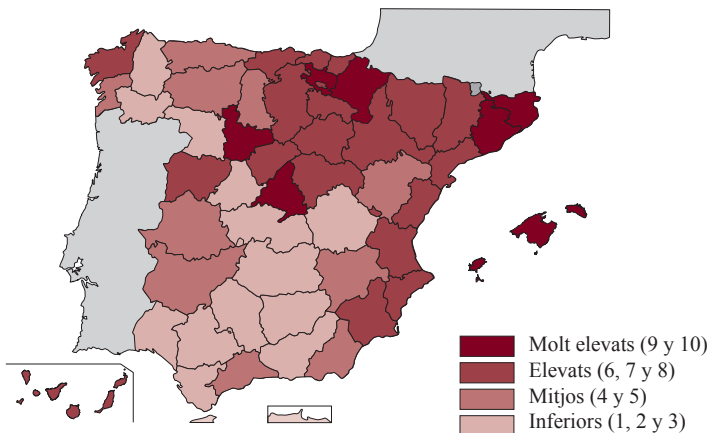

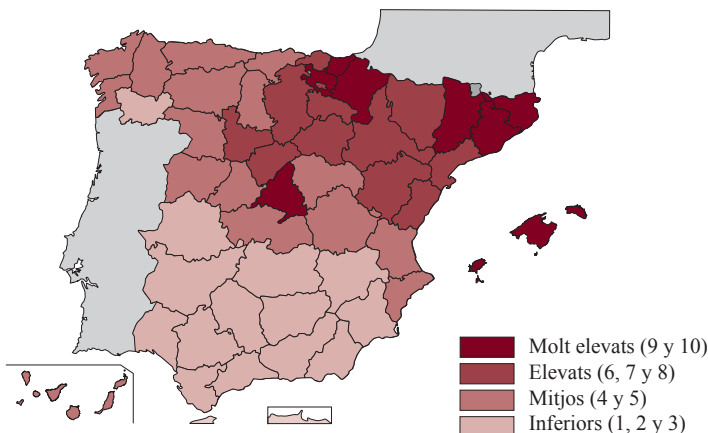
Figura 66

ÍNDIX DE BENESTAR SOCIAL

ÍNDIX DE RENDA

Quadre 28. Salari mensual en alguns països de la UE (en euros)

	Salari mitjà industrial	Salari mínim/llei
Polònia	523	177
Eslovàquia	301	148
Eslovènia	883	408
Hongria	415	191
Txèquia	494	207
Letònia	284	121
Lituània	339	125
Estònia	399	159
Malta	856	543
Xipre	1.200	483
Itàlia	2.500	*
Espanya	1.510	513
França	1.905	1.173
R.Unit	2.368	1.083
Alemanya	3.241	*
Bèlgica	2.490	1.186

(*) No hi ha salari mínim
El Mundo, 26 de julio de 2004.

La renda és un dels factors que més influeix en el benestar d'una província, però a més també es consideren altres indicadors com la cultura, l'educació, la sanitat o el medi ambient.

Anuari Social La Caixa 2003.

Document 31

El concepte de desenvolupament sostenible

El concepte de desenvolupament sostenible, va ser formalitzat per primera vegada en el document conegut com Informe Brundtland (1987), fruit dels treballs de la Comissió Mundial de Medi Ambient i Desenvolupament de Nacions Unides: “El desenvolupament sostenible és el desenvolupament que satisfà les necessitats de la generació present sense comprometre la capacitat de les generacions futures per a satisfer les seues pròpies necessitats”.

Han de satisfer-se les necessitats de la societat com alimentació, roba, habitatge i treball, doncs si la pobresa és habitual, el món estarà encaminat a catàstrofes de diversos tipus, incloses les ecològi-

ques. Els límits dels recursos naturals suggereixen tres regles bàsiques en relació amb els ritmes de desenvolupament sostenibles.

Cap recurs renovable haurà d'utilitzar-se a un ritme superior al de la seua generació.

Cap contaminant haurà de produir-se a un ritme superior al que puga ser reciclat, neutralitzat o absorbit pel medi ambient.

Cap recurs no renovable haurà d'aprofitar-se a major velocitat de la necessària per a substituir-lo per un recurs renovable utilitzat de manera sostenible.

Wikipedia.

Documente 32

L'Agenda 21

L'Agenda 21 és un document elaborat en el Cimera de la Terra, celebrada a Rio de Janeiro en 1992. Ha estat consensuat i subscrit per 178 països, inclosa Espanya, que ho va ratificar en 1993. Els governs es comprometen a establir en els seus respectius països estratègies de desenvolupament sostenible amb les quals abordar els principals problemes actuals com la pobresa, l'atur, la marginació social i la deteriorament del medi ambient.

En aquest document es reconeix explícitament que aquesta tasca no ha de quedar exclusivament a càrrec dels governs, sinó que ha d'implicar a tots els ciutadans, a associacions, empreses, col·lectius de joves i de dones, grups ecologistes, ONG's, etc.

El programa d'implantació de l'Agenda 21 passa per que cada municipi, comarca o regió elabore, amb el suport del seu respectiu govern, el seu propi pla de desenvolupament sostenible a partir de l'anàlisi dels seus recursos i comptant amb la participació de la comunitat. Aquest procés es coneix com Agenda 21 Local.

Resum en 21 Objectius:

1. Impulsar la democràcia participativa en els processos de presa de decisions locals.
2. Cooperar eficaçment amb els municipis veïns i la resta de les administracions públiques.
3. Garantir que la sostenibilitat siga un eix vertebrador de les decisions urbanes i l'assignació de recursos.
4. Reduir el consum d'energia primària, fomentar el de les energies renovables i millorar l'eficiència energètica.

5. Millorar la qualitat de l'aigua i el seu ús més eficient.
6. Promoure la biodiversitat i cuidar i estendre les àrees protegides i les zones verdes.
7. Millorar la qualitat del sòl i promoure l'agricultura i la silvicultura (cultiu de les forests o boscos) ecològiques.
8. Millorar la qualitat de l'aire.
9. Reduir el sobreconsum, incrementar el reciclatge i fomentar els productes ecoetiquetats i de comerç just.
10. Regenerar les àrees degradades i evitar desenvolupaments urbans desestructurats.
11. Conservar, renovar i posar en valor el patrimoni cultural urbà.
12. Promoure la bioarquitectura (construccions realitzades amb els materials que ens dona la natura del lloc cercant estar en harmonia amb l'entorn).
13. Promoure l'ús del transport públic i facilitar alternatives de mobilitat.
14. Promoure plans de desenvolupament de ciutats saludables.
15. Reduir les desigualtats i la marginalitat.
16. Fomentar l'esperit emprenedor, les bones pràctiques corporatives i la sostenibilitat en els negocis privats.
17. Procurar habitatges i condicions de vida de qualitat i socialment integrades.
18. Promoure un turisme local sostenible.
19. Desenvolupar programes que previnguen i alleugen la pobresa.
20. Activar la consciència sobre les causes i conseqüències del canvi climàtic.
21. Enfortir la cooperació internacional entre pobles i ciutat.

Document 33

Residus electrònics

Cada any s'estan consumint en el món més aparells electrònics. Açò ha causat un increment vertiginós dels residus electrònics que contenen substàncies químiques tòxiques i metalls pesats que no poden ser eliminats o reciclats de forma segura. Greenpeace està pressionant a les principals empreses electròniques perquè canvien i perquè es produïska així una inversió en la tendència de creixement dels residus electrònics.

Demandes de Greenpeace:

Substituir les substàncies més tòxiques dels productes i processos de producció.

Oferir i promoure la recollida gratuïta de tots els productes onsevulla que es comercialitzen.

Prohibir l'exportació de residus electrònics a països en vies de desenvolupament i que s'aplique el Conveni de Basilea en els països que ho han signat.

Què pots fer tu?

Dóna suport les empreses que fabriquen productes respectuosos. Si pretens comprar un producte mira primer el nostre "Rànquing verd d'electrònics".

Pensa dues vegades abans de comprar un nou aparell. Realment ho necessites? El que tens ja no et serveix? El que vas a guanyar amb el nou aparell justifica que rebutges el que tens ara?

Retorna el teu vell aparell al fabricant. No ho llences a les escombraries, ni ho abandones al carrer!

Reelaborat de Green peace.

Figura 67

Treballem la diversitat

S1. Fes una menuda investigació sobre l'Agenda 21 de la teua comarca o municipi, fixa't en com és el problema a tractar i les solucions o alternatives, també fixa't en quants grups estan representats i des d'on es va proposar. En cas de no existir Quin proposaries tu?

S2. Fem una investigació en grup. Amb ajuda de periòdics, internet, etc. Fes una menuda estadística dels llocs de treball que es demanden indicant el sector productiu al com pertanyen. Distingeix si es refereixen a llocs per a dones o per a homes.

Fes el mateix amb les demandes de treball. Distingeix si es refereixen a llocs per a dones o per a homes.

Fem una simulació de recerca d'ocupació a la que pogueres accedir amb 16 anys i el títol de graduat. A quin dels treballs anteriors et presentaries. Tria un d'ells, esbrina quin sou cobraries, horari, condicions laborals, desplaçaments, quines repercussions mediambientals i quins canvis millorarien eixos impactes.

DEU

DEPÈN TAMBÉ DE NOSALTRES

Cada vegada el temps d'oci del que disposa la població en els països desenvolupats és major. Cada any milions de persones es desplacen per a passar les vacances en un lloc distint a la seua residència habitual, pel que el turisme s'ha constituït una important font d'ingressos, però també una activitat amb fort impacte mediambiental. En aquesta última activitat vas a planificar un viatge sostenible, analitzant quin mitjà de transport vas a utilitzar, les activitat, allotjament, tipus de menjar... Així el teu professor/a podrà valorar què has après en aquesta activitat. Per a ajudar-te t'anem a presentar una sèrie de documents i imatges, i uns exercicis perquè pugues triar els quals crees que seran millor.

53. Observa amb atenció les imatges dels marges de la unitat 8. El primer pas que cal donar per a fer un viatge és triar un lloc, el segon pas: què volem veure, fer, conèixer en aqueix lloc. Tria la teua destinació i activitat entre les figures que t'hem presentat o proposa una altra que la teua conegues, raonant la teua elecció, en qualsevol cas.

Document 34

Ingressos per turisme l'any 1994

L'any 1994, l'**Organització Mundial del Turisme** va estimar que el nombre de turistes s'elevava a 528,4 milions, els quals generaren uns ingressos de 321.468 milions de dòlars. Així mateix, la citada organització esperava que, per a l'any 2000, el turisme fóra l'activitat global més important, superant fins i tot el comerç del petroli. De la mateixa manera, es constata l'any 1992 que la distribució del turisme no era uniforme, el 62 % de l'activitat turística es produïa entre països desenvolupats.

Reelaborat de: <http://www.world-tourism.org/espanol/>

Document 35

Els ingressos per turisme van superar els 5,5 bilions de pessetes l'any passat

El turisme, considerada la primera indústria nacional, va aportar l'any passat uns ingressos de 5,5 bilions de ptes. amb un creixement del 10,9 % sobre l'exercici anterior... Malgrat la frenada de juliol i agost, va mantenir el ritme; són ja cinc anys consecutius de rècords, tant d'entrada de turistes (augment del 3 % sobre 1999 fins als 48,5 milions) com a ingressos (5,5 bilions de pessetes, amb un augment del 10,9 %). Espanya va confirmar l'any passat el

seu paper com a primer destí mundial de vacances. També és el segon país del món en ingressos, després dels Estats Units, i el tercer en recepció de turistes, de nou després d'Estats Units i França.

“El turisme s'ha convertit en un gran impulsor de la primera ocupació i, de fet, vuit de cada cent noves ocupacions provingueren l'any passat d'aquest sector” ...

El País, 1 de febrer del 2001.

Document 36

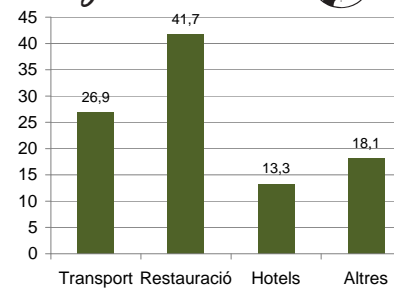

Ocupació turística a Espanya. Any 2001

Pel que fa a l'evolució de l'ocupació en l'activitat turística, a novembre de l'any 2001 treballaven a les activitats característiques del turisme 1.464.813 persones, un 3,3 % més que en el mateix mes de l'any anterior. Aquestes ocupacions es distribuïen per les distintes branques d'activitat de la manera següent: el 49 % en Restauració (730.996 persones), el 12,8 % en Hotels i altres allotjaments (188.000 empleats) i el 2,9 % en Agències de Viatges (43.341). Altres 502.000 persones (34 %) s'emplearen en els transports de viatgers per via aèria, marítima i terrestre i les activitats recreatives, culturals i esportives.

Ministeri d'Economia-Espanya. Secretaria d'Estat, Comerç i Turisme. Instituts d'estudis turístics.

Figura 69

Distribució percentual i ocupats per activitats turístiques. Any 2005

Documente 37

Turisme sostenible

Propostes de viatges solidaris per a les vacances. El turisme pot ser una activitat amb beneficis també en els països en desenvolupament, on cada vegada hi ha més propostes de viatges gestionats per comunitats locals amb criteris de sostenibilitat.

El turisme mou cada any a més de 500 milions de persones que dediquen les seues vacances a viatjar i genera al voltant de 400.000 milions de dòlars. A la llum d'aquestes xifres, el turisme és l'activitat empresarial que majors ingressos genera i, per tant, un important factor per al balanç econòmic de molts països, inclosos els països en desenvolupament.

No obstant això, no totes les formes de viatjar tenen iguals repercussions sobre la gent i sobre el medi ambient. Moltes de les ofertes vacacionals per a l'estiu suposen un alt cost mediambiental per

al país de destinació. Per aquesta raó, la Fundació Natura ha llançat una sèrie de consells per a conscienciar als viatgers d'aquest estiu abans de prendre una decisió sobre el viatge que vulguen iniciar.

Consells per a unes vacances més sostenibles:

- Escollir destinacions no massificats ni sobreexplotats i touoperadors i guies responsables.
- Cercar allotjaments respectuosos amb el medi ambient i la cultura local.
- Utilitzar el transport públic.
- No agafar plantes, pedres ni apropiar-se de res.
- No tocar ni perseguir ni caçar animals.
- Menjar en restaurants i mercats locals.
- Informar-se prèviament sobre els costums del país escollit.
- Adequar la manera de vestir-se als seus hàbits.
- Demanar permís per a entrar als edificis sagrats.
- Valorar quan i com es fa una fotografia i demanar sempre permís.
- Aprendre alguna paraula en l'idioma local i practicar-la amb la població.
- Comprar records a artistes i artesans locals pagant un preu raonable.
- Donar suport a les ONGs locals.
- Seguir totes les recomanacions i normes.

L'ecoturisme amb Comunitats des de l'experiència equatoriana. Maximiliano Moreno.

Centre d'Estudis Amazònics, 30 Gener 2004.

Document 38

Experiència Ecuatoriana

En els anys 90 a Equador, les comunitats indígenes van començar a desenvolupar un nou model de turisme. Açò va succeir especialment en la Amazonia ecuatoriana, com un nou recurs econòmic per a les poblacions que en la zona són àrees de clans familiars.

Es van desenvolupar 3 models.

Un. En la zona de Napo, les comunitats quichuas amb ajuda internacional van construir cabanyes a les quals arriben els turistes. Cada setmana, una família diferent és la responsable de l'atenció al visitant i els encarregats reben els beneficis econòmics.

Els empresaris en la seua majoria estrangers construeixen la infraestructura i porten amb exclusivitat els seus turistes mentre que els indígenes treballen com guies

El segon model, com reacció a l'anterior, va anar el dels Quichuas de Pastaza, qui van preferir construir les seues cabanyes per a turistes en llocs apartats de les comunitats i així evitar influències perniciososes dels visitants. Però els guies van passar a ser els privilegiats dins de les comunitats, tenien diners, diversió i relacions que no eren factibles per a uns altres de la comunitat i açò al seu torn va començar a sentir-se com una discriminació.

El tercer model és el qual rep als visitants en la casa dels indígenes, en aquest model el visitant participa en la vida de la comunitat i de la família, però és al seu torn vigilat per una persona de la casa que l'obliga a guardar certes regles de comportament.

Han de compartir el treball en llocs especials, i, entre altres coses, han de sacrificar la privacitat.

Document 39

Viatges solidaris d'ONG: turisme, sensibilització o cooperació?

Nombroses ONG organitzen viatges de solidaritat, coneixement o cooperació a països empobrits. El fenomen sembla estar en un moment d'expansió i els noms que es dona a aquest tipus d'activitats són cada vegada més variats: camps de treball, estades, turisme solidari o brigades de solidaritat són alguns dels termes que utilitzen les organitzacions per a definir aquest tipus de programes.

Solen ser viatges per a petits grups de persones a un país empobrit on l'entitat impulsa a més projectes de cooperació. La finalitat és gairebé sempre brindar a qui viatgen l'oportunitat de conèixer noves realitats i alternatives de desenvolupament per a aquestes societats, des de la relació estreta amb organitzacions locals. Alhora, es busca donar suport nous models de desenvolupament local a través del turisme responsable o col·laborar de forma activa en algun altre projecte de desenvolupament en la zona.

La veritat és que la concepció d'uns viatges dirigits a ajudar, mitjançant estades curtes, a qui ho necessiten sembla estar cada vegada en més desús. Per contra, els viatges curts, realitzats

principalment a l'estiu, s'entenen com viatges de coneixement i sensibilització, de manera que solen comportar una formació prèvia i unes tasques posteriors de difusió i conscienciació.

Aquesta és només una mostra de l'oferta de viatges solidaris de les ONG. Si vols consultar tots les destinacions i viatges possibles, usa el cercador específic de *hacesfalta.org*.

Les Rutes Solidàries de Setem i Tarannà ofereixen una forma diferent i responsable de viatjar a diverses destinacions turístiques de països del Sud.

Les rutes acostumen a tenir una durada d'entre 15 dies i tres setmanes i es fan en grups d'al voltant de 12 persones, acompanyades en tot moment per un guia local del país. Setem organitza la majoria dels viatges durant els mesos de juliol o agost, però també hi ha la possibilitat d'organitzar sortides en altres èpoques de l'any, si hi ha suficients persones interessades a formar un grup.

Destinacions: Índia del Nord, Senegal, Chiapas (Mèxic), Veneçuela, Brasil, Perú, Nepal, El Marroc, Burkina Faso i Mali.

Mar Vallecillos, Redacció, 11/05/2007

54. També és important triar el mitjà de transport. Aquest dependrà de la distància angular de destinació els dies d'estada i també del pressupost del que disposes, així com del nombre de persones que viatgen juntes. Tria el mitjà de transport més adequat tenint en compte les situacions anteriors, així com els aspectes mediambientals.

Anota en el quadre següent els aspectes a tenir en compte.

Quadre 27. Itinerari del teu viatge

DESTINACIÓ		TRANSPORT		DURACIÓ
Localitat		Autobús		Una setmana
Província		Tren		Dues setmanes
CCAA		Vaixell		Tres setmanes
Espanya		Avió		Més dies
Europa		Altres		
Món				
ACTIVITATS		Nº ALUMNES		PREUS
Visites culturals		Menys de 10		
Platges		Entre 10 i 20		
Activitats d'aventura		Entre 20 i 30		
Parcs temàtics		Entre 30 i 40		
Aprenentatge llengües		Més de 40		TIPUS D'ORGANITZACIÓ
Reunions i congressos				Particular
Religioses				Minorista i Agència de Viatges

Turisme d'aventura.
Cascades Victòria.
Riu Zambeze. *National Geographic*.